

Opinnäytetyö (AMK)
Sosiaali-alan koulutusohjelma
Lapsi-, nuoriso- ja perhetyö
2013

Heidi Fernelius

ISÄTYÖTÄ TURUN VANKILASSA

– Isäryhmän mielipiteitä perhetyön menetelmistä

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma | Lapsi- nuoriso- ja perhetyö

17.08.2014 | 46+11

Laura Närvi ja Johanna Berg

Heidi Fernelius

ISÄTYÖTÄ TURUN VANKILASSA

Isäryhmän vankien kanssa tehty perhetyö koostui viidestä tapaamiskerrasta, joiden aikana käytiin läpi viisi eri perhetyön menetelmää. Menetelmät olivat vanhemmuuden roolikartta, sukupuoli, valokuvat, runot ja aforismit sekä Emilia-filmi. Menetelmät on valittu Ulla Mikkolan päättötyön Kahlittu isyys (2012) pohjalta. Teoreettinen viitekehys tutkimuksessa koostuu vankilan perhetyöstä ja sen kartoittamisesta sekä käytettyjen menetelmien esittelystä.

Tutkimukseni tarkoitus oli selvittää soveltuvatko valitut menetelmät vankien mielestä vankilassa käytettäviksi. Tavoitteena oli, että vankilan perhetyöhön saadaan lisää työmenetelmiä sekä mahdollisesti isäryhmä.

Tutkimus toteutettiin kvantitatiivisena tutkimuksena. Aineisto saatiin kyselylomakkeen avulla jokaisesta menetelmästä erikseen. Ryhmään osallistui seitsemän vankia. Kyselylomakkeessa oli taustatietokysymyksiä sekä monivalintakysymyksiä. Monivalintakysymykset arvioitiin tilastollisen analyysin sekä graafisten kuvioiden avulla.

Tuloksista selviää, että vankien mielestä perhetyön menetelmistä vankilakäyttöön soveltuivat vanhemmuuden roolikartta, sukupuoli, valokuvat sekä Emilia-filmi. Runot ja aforismit menetelmä ei vankien mielestä soveltunut vankilassa käytettäväksi. Ahdistus oli yleisin tunne, joka tuli kyselylomakkeissa ilmi. Vangit kokivat myös onnellisuutta, katuvuutta ja syyllisyyttä usealla menetelmä kerralla.

ASIASANAT:

Vanki, vankeus, perhetyö, isyys, menetelmät

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Social work | Child Care, Youth and Family work

17.08.2014 | 46+11

Laura Närvi ja Johanna Berg

Heidi Fernelius

FAMILY WORK IN THE PRISON OF TURKU

Family work with a group of fathers currently in prison consisted of five meetings during which we went through five different methods of family work. The techniques used were role map of parenting, family tree, photographs, poems and aphorisms along with the "Emilia" film. The techniques were based on the research "Kahlittu isyys" (2012) conducted by Ulla Mikkola. The theoretical framework for this study was comprised of charting family work during imprisonment and the presentation of the methods used in the study.

The purpose of the research was to solve whether the chosen methods were suitable for utilization in captivity in the view of the prisoners themselves. The aim was to create more working practices and a potential father group for the prison environment. The research was based on quantitative methods. The analysed material was gathered with the help of a survey in which every method had its own form. The group of the interviewee consisted of seven (7) prisoners who participated when possible. The questionnaire included both background and multiple-choice questions. The latter were measured with the help of statistical analysis and graphic charts.

From the results one can find that the methods suitable for the family work in prison from the perspective of interviewees were map of parenting, family tree, photographs and the "Emilia" film. Neither the poems nor the aphorisms were considered to be appropriate tools for this study or to be used in the prison environment. Anxiety was the most common feeling described in the questionnaire. The prisoners also had feelings of happiness, regret and guilt as was measured by the several research methods.

KEYWORDS:

Prisoner, imprisonment, family work, paternity

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 TURUN VANKILA	7
2.1 Turun Vankila	7
2.2 Perhetyön määritelmä Rikosseuraamusalan laitoksissa	7
2.3 Turun vankilan perhetyö käytännössä	8
2.4 Muuttunut perhetyö	9
2.5 Lapsi- ja perhetyön linjaukset	10
3 ISYYS VANKILASSA	12
3.1 Lapselle valehteleminen	13
3.2 Kielletty isä	13
3.3 Vaiettu isyys	13
3.4 Isän salaisuudet	14
4 ISÄRYHMÄ	15
4.1 Kahlittu isyys ideana tutkimukselle	15
4.2 Menetelmät isäryhmässä	16
4.3 Vanhemmuuden roolikartta	16
4.4 Sukupuu	18
4.5 Runot ja Aforismit	18
4.6 Valokuvat	19
4.7 Emilia-filmi	20
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	22
5.1 Tutkimuskysymykset	22
5.2 Tutkimuksen tavoite	22
5.3 Tutkimusmenetelmät	22
5.4 Tutkimusjoukko	22
5.5 Tutkimuksen kulku	23
5.6 Aineiston hankinta	23
5.7 Palautelomake	24
5.8 Dokumentointi ja analysointi	25
6 TULOKSET	27
6.1 Taustatiedot	27

6.2 Vanhemmuuden roolikartta	27
6.3 Sukupu	31
6.4 Sukupuun käyttö vankien kanssa	31
6.5 Runot ja aforismit	33
6.6 Valokuvat	35
6.7 Emilia-filmi	36
6.8 Vankien suullinen palaute isäryhmästä	39
7 YHTEENVETO	40
8 POHDINNAT	42
8.1 Pohdintaa lapsi- ja perhetyön linjauksista	43
8.2 Oma työskentely	44
8.3 Kehittämissideat	45
8.4 Luotettavuus	45
LÄHTEET	47

LIITTEET

- Liite 1. Palautelomake
- Liite 2. Vanhemmuuden roolikartta
- Liite 3. Sukupuun merkit ja malliesimerkki
- Liite 4. Runot ja aforismit
- Liite 5. Tutkimuslupa

TAULUKOT

Kuvio 1. Vanhemmuuden roolikartta –menetelmäkerralla koetut tunteet	30
Kuvio 2. Sukupu –menetelmäkerralla koetut tunteet	32
Kuvio 3. Runot ja aforismit –menetelmäkerralla koetut tunteet	34
Kuvio 4. Valokuvat –menetelmäkerralla koetut tunteet	36
Kuvio 5. Emilia-filmi –menetelmäkerralla koetut tunteet	38
Kuvio 6. Vankien kokemus menetelmien soveltuvuudesta	40
Kuvio 7. Isäryhmän herättämät tunteet	41

1 JOHDANTO

Uusimman selvityksen mukaan vangeista 62 prosentilla on lapsi tai lapsia heidän joutuessaan vankilaan (Ryynänen&Suomela 2011,55). Lapsia, joiden elämään liittyy vankeusrangaistus on Suomessa arviolta 8000-10 000 (Ehjäperhe -toiminta 2012). Perhetyö on kuitenkin vähäistä vankilassa ja siihen toivotaan nyt muutosta Rikosseuraamuslaitoksen uusien lapsi- ja perhetyön linjausten myötä. Vankiloiden perhetyötä pyritään kehittämään lapsikeskeiseen suuntaan. (Lapsi- ja perhetyön linjaukset 2013.)

Perhetyö Turun vankilassa tarkoittaa useimmille vangeille tapaamisia ja puhelinsoittoja. Varsinaisia vanhemmuutta tukevia kursseja on kehitteillä ja niitä on kokeiltu muun muassa Sukevan, Käyrän ja Vilppulan vankiloissa. Varsinaista toimintamallia ei vielä ole Suomen vankiloissa. Ruotsissa on ollut käytössä jo 1990-luvulta malli vanhemmuuden tukemiseen kurssin muodossa ja sen pohjalta ollaan tekemässä käsikirjaa myös Suomen vankiloihin. Sosiaalityöntekijä T. Knuutilan mukaan (henkilökohtainen tiedoksianto 06.11.2013)

Vankilan perhetyöstä on tehty useita opinnäytetöitä. Muun muassa Elviira Onnela on tehnyt opinnäytetyönään isäryhmän käyrän avovankilaan. Anu Hinttala puolestaan on ohjannut ruotsinmallin mukaista isäryhmää Sukevan vankilassa osana opinnäytetyötään.

Oma tutkimukseni pohjautuu Ulla Mikkolan työhön Kahlittu isyys. Pyrin kehittämään vankilan perhetyötä testaamalla Mikkolan kokoamia menetelmiä ja niiden soveltuvuutta vankilaan. Tarkoituksena oli löytää ennalta luodusta viiden menetelmäkerran kokoelmasta ne menetelmät, jotka vankien kokemuksen mukaan soveltuvat vankilassa käytettäväksi. Kokeilin isäryhmässä nämä menetelmät läpi, jonka jälkeen vangit antoivat palautetta. Palautteesta sain tutkimusaineistoni.

2 TURUN VANKILA

2.1 Turun Vankila

Turun vankila on Suomen uusin vankila ja samalla kuuluu turvallisimpiin vankiloihin. Turvallisuusluokitus Turun vankilalle on s3, joka tarkoittaa erittäin suljettua laitosta. Näin ollen Turun vankilassa olevat vangit ovat niitä, jotka luokitellaan vaarallisimmiksi ja ovat tiukimmassa valvonnassa. Tämä vaikeuttaa itsessään jo perhetyön tekemistä, sillä turvallisuus tulee huomioida ensisijaisesti.

Turun vankilasta on kuitenkin mahdollista päästä osallistumaan muiden vankiloiden toimintoihin. Esimerkiksi Vilppulan avovankilassa järjestetään perheleirejä, joihin voi myös Turun vankilasta hakea. Syiden tulee olla hyvin perusteltuja ja ne arvioidaan aina tapauskohtaisesti.

2.2 Perhetyön määritelmä Rikosseuraamusalan laitoksissa

"Rikosseuraamuslaitoksessa perhetyö on yhteydenpidon mahdollistamista, keskusteluavun antamista, valmiuksien parantamista ja tukemista arjen toimintoihin, kasvatustehtävissä tukemista, vanhemmuuden arviointia sekä yhteistyön tekemistä siviilitoimijoiden kanssa." (Lapsi- ja perhetyön linjaukset, 2013).

"Perhetyön tavoitteena on vähentää vankeudesta aiheutuvia haittavaikutuksia ja edistää vangin sijoittumista yhteiskuntaan" (Rikosseuraamusvirasto 2003, 79).

Vankilassa perhetyö kuuluu kaikille työntekijöille. Perhetyöhön kuuluu kaikki työ, jossa on perhe mukana. Koko perhettä huomioivaa toimintaa on vankiloissa vähän, sillä vankilan ohjelmat keskittyvät pitkälti pelkästään vangin kuntouttamiseen Vankilasta perhetyötä tehdään vain vangille ja vangilla on ikään kuin välittäjän rooli perheeseensä. (Sassi 2012, 10-11.)

Vangin oma motivaatio vaikuttaa paljon hänen kanssaan tehtävän työn laatuun. Useimmat vangit olisivat halukkaita keskustelemaan vanhemmuudesta yksilötyönä, mutta resursseja jokaisen vangin kohtaamiseen yksilönä ei ole. Sosiaalityöntekijä H. Carlesonin mukaan (henkilökohtainen tiedoksianto 5.10.2013).

Vankien perheille on saatavilla kolmannen sektorin kautta perhetyötä ja tukea. Muun muassa Kriminaalihuollon tukisäätiö Krits.ry työskentelee vankien omaisten kanssa usealla paikkakunnalla Suomessa. (Kriminaalihuollon tukisäätiön www-sivut)

2.3 Turun vankilan perhetyö käytännössä

Käytännössä perhetyötä vankilassa ovat puhelinsoitot kotiin, joihin on mahdollisuus viisi kertaa viikossa kymmenen minuuttia kerrallaan. Valvottuihin tapaamisiin on mahdollisuus kerran viikossa 40 minuuttia kerrallaan ja valvomattomiin tapaamisiin kerran kuukaudessa viisi tuntia kerrallaan. Valvomattomiin tapaamisiin on tarkat kriteerit siitä, ketkä saavat vankia tulla tapaamaan. Sosiaalityöntekijä T. Knuutilan mukaan (henkilökohtainen tiedoksianto 20.05.2013)

Yksilökeskustelut ovat hyviä perhetyön välineitä, sillä niiden avulla pystytään paneutumaan nimenomaan kyseisen vangin vanhemmuuteen ja sen haasteisiin. Kuitenkaan yksilökeskusteluja ei ole määritelty ohjaajien toimenkuvaan, mikä tarkoittaa sitä, että aikaa yksilökeskusteluille ei ole tarpeeksi, jotta jokainen halukas vanki saisi tapaamisen. Sosiaalityöntekijä T. Knuutilan mukaan (henkilökohtainen tiedoksianto 20.05.2013)

Perhetyötä tehdään osana akkreditoituja kursseja ja Sukevan vankilassa on kokeiluna pelkästään isyyttä käsittelevä kurssi. Avovankiloissa järjestetään vanhempi-lapsi -päiviä sekä perheleirejä. Osalla vangeista on verkostopalavereja, jotka toteutetaan puheluina tai tapaamisina.

Sosiaalityöntekijä T. Knuutilan mukaan (henkilökohtainen tiedoksianto 06.11.2013)

Muuttunut perhetyö

Perhetyö on lisääntynyt Turun vankilassa huomattavasti vuonna 2007, jolloin siirryttiin vanhasta Kakolan vankilasta Saramäen tiloihin. Tällöin palkattiin lisää kuntoutuspuolen henkilökuntaa lakimuutoksen pohjalta, mikä astui voimaan 2006. Uuden lain myötä tulee vangeille tehdä rangaistusajansuunnitelmat sekä rikos- ja tarvearvioinnit. Rangaistusajansuunnitelmat lisäävät kuntoutuksen tavoitteellisuutta. Käytännössä niiden vankien kanssa, joiden rangaistusajansuunnitelmassa on perhesuhteiden tukeminen, tehdään perhetyötä lain velvoittamana. Sosiaalityöntekijä H. Carlesonin mukaan (henkilökohtainen tiedoksianto 5.10.2013).

Rangaistusajansuunnitelmassa on kirjattuna sosiaalisten suhteiden tukeminen vain 25 prosentille miesvangeista, vaikka tutkimuksen mukaan 41 prosentilla miesvangeista on puutteelliset tai ongelmaiset taidot vanhemmuudessa (Rikosseuraamusvirasto 2008, 52-54). Jo vankeusaikana tulisi vahvistaa vankien vanhemmuuden taitoja ja ennen kaikkea luoda pohja vapautumisen jälkeiselle vanhemmuudelle. Vangin hyvät sosiaaliset verkostot ja erityisesti perhesuhteet ehkäisevät uusintarikollisuuden riskiä. (Lapsi- ja perhetyön linjaukset 2013.)

Perhetyö on lisääntynyt myös verkostotyön muodossa. Verkostopalavereja järjestetään enemmän myös perheen asioihin liittyen. Sosiaalityöntekijä T. Knuutilan mukaan (henkilökohtainen tiedoksianto 04.09.2013)

Perhetapaamisia on myös helpompi saada kuin ennen, sillä kriteerejä on laskettu. Esimerkiksi, kun aiemmin avioliitto oli ehdoton kriteeri valvomattoman tapaamisen saamiseksi, tänä päivänä on perhetapaamisen voi saada myös, mikäli on näyttöä yhteisestä asumishistoriasta pitkältä ajalta. Rikosseuraamusesimies J. Ferneliuksen mukaan (henkilökohtainen tiedoksianto 6.10.2013)

2.4 Lapsi- ja perhetyön linjaukset

Lapsi- ja perhetyön uudet linjaukset julkaistiin maaliskuussa 2013. Aiemmin samasta aiheesta on julkaistu teos ”Perhe muurin toisella puolella”. Linjaukset painottavat perhetyön tärkeyttä nimenomaan lapsen kannalta ja lapsen edun mukaisesti. Aiemmin perhetyössä on korostunut vangin ja asiakkaan näkökulma, mutta uudet linjaukset tuovat esille sen, kuinka tärkeää on huomioida lapsen tarpeet. Kaikissa rikosseuraamuslaitoksissa tulisi tehdä perhetyötä koko henkilökunnan toimesta. Lapsi- ja perhetyön linjauksissa on nostettu esille YK:n lapsen oikeuksien toteuttaminen rikosseuraamuslaitoksen periaatteissa, lapsimyönteisyys tapaamisissa, lapsi- ja perhetyön organisointi ja työstä vastaavan virkamiehen tehtävät sekä kannanotto läheisille ja yhteistyötahoille annettavasta informaatiosta. (Lapsi- ja perhetyön linjaukset, 2013)

Lapsi- ja perhetyön linjausten mukaan suljetuissa vankiloissa, kuten Turun vankilassa, perhetyön tulee kohdentua vanhemmuuden tukemiseen kun taas avovankiloissa perhetyön tulee olla vanhemmuuden tukemisen lisäksi myös palveluohjausta ja perheen kanssa tehtävää yhteistyötä. Vanhemmuuden tukemisella tarkoitetaan paitsi yhteydenpitoa ja yhteistyötä siviilissä olevaan puolisoon ja lapseen (mahdollisesti myös lastensuojelu), myös sitä, että pyritään luomaan vangille realistinen käsitys omasta vanhemmuudestaan ja roolista lapsen elämässä. Vankien kanssa olisi hyvä tehdä muun muassa yksilötyötä vanhemmuuteen liittyen. (Lapsi- ja perhetyön linjaukset, 2013)

Pohjana lapsi- ja perhetyön linjauksille on YK:n lastenoikeuksien sopimus, jossa todetaan, että rikosseuraamusalalla työskenneltäessä on otettava huomioon seuraavat seikat:

- 1.vangitun lapsella on oikeus olla vapaa syrjinnältä [artikla 2]
2. lapsen edun turvaaminen [artikla 3]
3. oikeus olla suorassa ja tiheässä yhteydessä erossa olevaan vanhempaansa [artikla 9] sisältäen oikeuden saada tietoa, missä tämä vanhempi on, jos se on lapsen edun mukaista [artikla 9.4]

4. lapsella on oikeus tuoda julki mielipiteitään ja kokemuksiaan ja lasten on kuultava asioissa, jotka koskevat häntä [artikla 12]

5. lapsella on oikeus perhe-elämään ja yksityisyyden suojaan [artikla 16] ja

6. lapsella on oikeus suojaan fyysiseltä ja psyykkiseltä haitalta sekä väkivallalta [artikla 19]. (YK:n lastenoikeuksien sopimus 1991.)

Myös lastensuojelulaki on huomioitu uusissa lapsi- ja perhetyön linjauksissa.

Vankeuslaissa ei tällä hetkellä ole otettu huomioon lasten oikeuksia tapaamisissa. Lasten oikeuksia valvoo YK:n lasten oikeuksien julistus sekä lastensuojelulaki. Vankeinhoitolakia ollaan uudistamassa ja tavoitteena olisi saada suljettuihin vankiloihin mahdollisuus tavata lasta valvotusti erillisessä huoneessa, joka olisi suunniteltu juuri lapsen tapaamista varten ja lapsella olisi mahdollisuus koskettaa vanhempansa. On lapsen edun mukaista, että tapaamisympäristöstä on tehty mahdollisimman lapsiystävällinen. Mahdollisuus yönylikestäviin tapaamisiin tulee myös huomioida. Turun vankilassa tällainen tila on jo käytössä.

3 ISYYS VANKILASSA

Jokaisella lapsella on isä, olipa hän mukana lapsen elämässä tai ei. Jokaisella lapsella on synnynnäinen tarve tutustua isäänsä, vaikka isästä ei olisi mitään tietoa. (Hämäläinen 2010. 64)

Monet isät vankilaolosuhteissa eivät ole lapsiensa elämässä mukana omasta tahdostaan tai pakosta (Portti vapauteen 2013). Lapselle on kuitenkin tärkeää tietää kuka hänen isänsä on, ja miksi isä ei ole osa hänen elämäänsä. Se, mitä vankilassa oleva isä kertoo lapselleen poissaolonsa syyksi – vai kertooko mitään - vaikuttaa isän lapsen suhteeseen ja lapsen tapaan käsitellä isän poissaoloa. (Portti vapauteen 2013).

Isän nimeäminen pahaksi tai huonoksi vaurioittaa erityisesti lapsen itsetunnon kehitystä. Jokainen lapsi tietää, että hänessä on oman isänsä geenit sekä persoonallisuuspiirteitä, ja mikäli nämä piirteet määritellään huonoiksi, saattaa lapsi kokea, että hänessäkin on huonoa. Erityisesti pojat saattavat kokea, että kaikki miehisuus on negatiivista. (Sinkkonen 2009, 57)

David Blankenhorn kirjoittaa teoksessaan "Fatherless America" (1995), kuinka isyys on miehen tärkein tehtävä. Isyyden avulla miehet pysyvät lainkuuliaisina ja kykenevät suuntaamaan aggressionsa hyviin asioihin, kuten lapsesta huolehtimiseen. Tämän takia on merkityksellistä tukea vanhemmuutta vankiloissa. Hyvät perhesiteet auttavat estämään uusintarikollisuutta, sillä sosiaaliset suhteet tukevat vankia arkielämässä vapautumisen jälkeen. (Rikosseuseuraamuslaitoksen julkaisu 2003)

Lapsi saattaa olla monelle vanki-isälle vapautumisen jälkeen syy yrittää pysyä raittiina ja "kunnon isänä", sillä lapselle halutaan tarjota parempaa elämää (Taruvuori 2010, 114).

3.1 Lapselle valehteleminen

Useimmille lapsille vankila on käsitteenä pelottava ja ahdistava paikka. Kaikki lapset eivät kykene ymmärtämään vankilan todellista luonnetta ja etenkin sitä miksi heidän isänsä on siellä, ellei asiasta avoimesti keskustella. Lapsen kannalta on tärkeää, että hänen kysymyksiinsä vastataan ja hänelle puhutaan rehellisesti kaikesta. (Portti vapauteen 2013)

Useat tapaamani vangit kertovat, että heidän lapsilleen on kerrottu isän olevan "työmatkalla". Tämä saattaa toimia pienten lasten kohdalla, mutta lasten kasvaessa vanhemmiksi he alkavat ymmärtää, että isä ei olekaan työmatkalla, mutta oikeaa syytä isän poissaololle he eivät tiedä. Pahimmassa tapauksessa lapset kuulevat ulkopuoliselta taholta totuuden, kuten Emilia-filmissä käy ilmi. Äidillä on varmasti hyvä tarkoitus salata isän vankilassa olo ja suojella siten lasta, mutta lapsen kasvaessa tieto siitä, että hänen isänsä on ollut vankilassa saattaa olla ratkaisevassa asemassa lapsen pohtiessa omaa tulevaisuuttaan.

3.2 Kielletty isä

Monet vankien lapsista saavat äideiltään kuulla, että heillä ei ole isää. Isä on poissa ja hyvä niin. Pahimmassa tapauksessa välit isään katkeavat ikuisesti, eikä lapselle anneta mahdollisuutta tutustua isäänsä lainkaan vain, koska äidin mielestä vanki-isän tapaaminen ei ole hyväksi lapselle. Mikäli lapselle kerrotaan isästään vain negatiivisia ja huonoja asioita, lapsen kehitys kärsii monella tavalla. Erityisesti pienelle lapselle on tärkeää omanarvontunteen kehityksen kannalta, että hän on maailman parhaiden vanhempien lapsi. (Sinkkonen 1990, 114-115)

3.3 Vaiettu isyys

Sanotaan, että vaietut asiat periytyvät sukupolvelta toiselle. Tämä tarkoittaa sitä, että jos esimerkiksi isällä on salaisuus kannettavanaan, se helposti siirtyy

myös pojalle, mikäli asiaa ei pystytä käsittelemään. Mikäli vanhemmat eivät kykene kertomaan lapsilleen esimerkiksi vankilajaksoista, se jää kaivertamaan lapsia ja lapset kantavat asiaa myös seuraavalle sukupolvelle mallintamisen kautta. Yksi vangeista kertoi, että joillekin lapsille vankilaelämä on normaalia arkea, sillä kukaan ei ole heidän kanssaan asiasta keskustellut. Lapset ovat vain oppineet, että isä on vankilassa ja se on normaalia.

3.4 Isän salaisuudet

Lapsi ei kykene ymmärtämään salaisuuksia, joista isä ei hänelle kerro. Monesti lapsi alkaa syyttää itseään, jos isä on pahalla päällä tai esimerkiksi vankilassa. Mikäli lapsen kanssa ei keskustella asioista, lapsi helposti luulee että se, mitä isälle on tapahtunut, on hänen syytään, vaikka totuus ei näin olisikaan. (Hämäläinen 2010, 59) Esimerkiksi isän vankilassa olo ei tarkoita sitä, että hän ei haluaisi olla lapsen kanssa, mutta lapsi ei välttämättä tätä tiedä, ellei hänelle asiasta kerrota. Lapsi voi kokea isän hylänneen hänet, koska hän on tehnyt jotain. Nämä kaikki tunteet siirtyvät sukupolvelta toiselle.

Jokaisella meistä on jonkinlainen isäsuhde. Se, miten oma isä on poikaansa kasvattanut -tai jättänyt kasvattamatta- vaikuttaa siihen, millainen isä pojasta tulee. Tahtomattaan poika isäksi tullessaan käyttää samoja menetelmiä kasvatuksessaan kuin häntä on aikoinaan kasvatettu. Tämä perustuu lapsena opittuun käsitykseen siitä, millainen rooli isällä tulee olla. Vaikka aikuisena tätä mallia vastaan kapinoisikin, isämalli on imeytynyt syvälle ja tulee esiin kiperissä tilanteissa. (Hämäläinen 2010, 64) Tähän pyritään vankilan perhetyöllä vaikuttamaan muuttamalla opittuja malleja.

4 ISÄRYHMÄ

4.1 Kahlittu isyys ideana tutkimukselle

Ulla Mikkolan uusperheneuvojakoulutuksen lopputyö "Kahlittu isyys" (2012) on kokoelma menetelmiä, joiden avulla vankilassa voidaan käsitellä isyyttä. Omien sanojensa mukaan Mikkola on vankilassa työskennellessään havainnut, että joillekin vangeille on haastavaa puhua vanhemmuudesta ja perhesuhteistaan ilman virikkeitä ja nämä kootut menetelmät auttavat laukaisemaan jännitteitä ja helpottamaan asian käsittelyä.

Oma tutkimukseni koostuu Mikkolan menetelmien kokeilemisesta käytännössä ja niiden arvioinnista. Ulla Mikkola on valinnut työhönsä viisi menetelmää, joista olen viimeisen korvannut Emilia-videolla, sillä vankien kanssa on tärkeää tutkia myös lapsen näkökulmaa, mikä helposti jää käsittelemättä. Erityissuunnittelija U. Mikkolan mukaan (henkilökohtainen tiedoksianto 20.03.2014)

Mikkola on työssään valinnut menetelmiksi vanhemmuuden roolikartan, sukupuun, valokuvat, runot ja aforismit sekä kerron mitä mielessä liikkuu -menetelmä, jonka omassa työssäni korvaan Emilia videolla. Menetelmät ovat tarkkaan suunniteltuja ja koottuja sen mukaan, mitä Mikkola ajattelee vangeille sopiviksi menetelmiksi. Menetelmät ovat tarkoitettuja yksilötyöhön miesvankien kanssa, mutta en näe syytä miksi nämä menetelmät eivät toimisi ryhmässä tai myös naisvankien kanssa ja itse aionkin opinnäytetyössäni käyttää menetelmiä yhteisökuntoutusryhmässä, jolloin uskon, että ryhmän vertaistuki auttaa saamaan menetelmistä vielä enemmän irti. Toisaalta, haasteena saattaa myös olla, että ryhmäpaine estää vankeja kertomasta aidosti tunteistaan ja kokemuksistaan.

Mikkolan toiveena oli, että menetelmiä kokeiltaisiin käytännössä ja jalostettaisiin niitä pidemmälle. Oman tutkimukseni tarkoituksena on tutkia Mikkolan neljää menetelmää ja Emilia -filmiä ja selvittää herättävätkö nämä menetelmät ajatuksia ja tunteita sekä soveltuvatko ne vankien mielestä vankilassa käytettäviksi.

4.2 Menetelmät isäryhmässä

Monelle vangille asioista suoraan puhuminen on haastavaa ja he tarvitsevat apua keskustelun aloittamiseen. Erilaista menetelmistä saa hyvää tukea keskustelun aloittamiseen. Menetelmien avulla työskentely on erilaista kokemista ja oppimista sekä toiminta usein pakottaa ihmisen työstämään asioita, vaikka niitä ei haluaisikaan puhumalla käydä läpi. (Tarkiainen&Salomäki 2005)

Useassa tutkimuksessa on tullut esille, että vanhemmuuden käsittelyyn tarkoitetut kurssit ehkäisevät uusintarikollisuutta ja päihteiden käyttöä. Vanhemmuusryhmissä herätetään vanhemman vastuuntunto ja usko hyvään vanhemmuuteen. (Griffiths 2010). Näihin aiempiin kursseihin pohjaten myös oma isäryhmäni auttaa vankeja ja samalla luo pohjaa Turun vankilan isätyöskentelylle.

4.3 Vanhemmuuden roolikartta

Vanhemmuuden roolikartta® on vuonna 1999 luotu Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymän kehittämistyön tulos. Sen tarkoituksena on selkeyttää vanhemmuuden rooleja ja sisältöä arkiajattelussa. Roolikartta toimii työvälineenä arvioinnissa ja kasvatuksen tukemisessa sekä keskustelun apuvälineenä, kuten itse sitä käytän tässä työssä. (Varsinais-Suomen lastensuojelun kuntayhtymä 2012)

Vanhemmuuden roolikartassa on jaoteltuna viisi vanhemmuuden osa-aluetta, jotka ovat elämän opettaja, rakkauden antaja, huoltaja, rajojen asettaja ja ihmissuhdeosaaja. Osa-alueet on jaoteltu siten että lapsen tarpeet eri kehitysvaiheissa tulevat esille. Jokaiseen osa-alueen yhteyteen on kerätty ominaisuuksia, joita vanhemmalla tulisi olla. (Krank 2006)

Vanhemmuuden roolikarttaa on saatavilla paperisena sekä nettiversiona. Internetistä löytyy myös vanhemmuuden itsearviointitesti roolikarttaan perustuen (Liite 3.)

Vanhemmuuden roolikartan peruskäsitteet ovat Jacob Levy Morenon rooliteoriasta. Roolit ovat aina luonteeltaan sosiaalisia, sillä ne ovat osa vuorovaikutusta. Rooli on siis sidoksissa toisiin ihmisiin ja tilanteisiin. Erilaisissa tilanteissa käyttäytyään eri tavalla ja kerrotaan erilaisia asioita. (Ylitalo P. 2011)

Ihmiseen kohdistetaan odotuksia pitkälti roolien kautta. Odotukset näkyvät eleissä ja ilmeissä sekä sanavalinnoissa. Esimerkiksi vanhempi odottaa lapsen käyttäytyvät tietyllä tavalla ja heijastaa sitä käytöksellään. Lapsi puolestaan lukee vanhempansa merkkejä ja seuraa oman roolinsa vaikutusta vanhempaan. (Ylitalo P. 2011)

Uusia rooleja on mahdollista oppia koko elämänsä ajan. Vanhemmuuden rooleja on mahdollista tietoisesti muokata ja kypsyttää vähitellen vanhemmuuden myötä. Tämä on erityisen tärkeää silloin, kun lapsen tarpeet sitä vaativat. (Ylitalo P. 2011)

Vanhemmuuden roolikarttaa käytettäessä pyritään näkemään vanhemmuus tuttuna arkisena kokemuksena, jota jokainen vanhempi kykenee ymmärtämään. Näin ollen roolikartta on väline, jonka avulla vanhempi voi havaita omassa toiminnassaan muutostarpeita, jotka nousevat esille lapsen tarpeista. (Ylitalo P. 2011) Vanhemmuuden roolikartan käyttö tulee aina suhteuttaa lapsen ikään ja kehitystasoon sekä vanhemmuutta tulee arvioida jokaisen lapsen kohdalla erikseen. Lapsen iästä ja kehitystasosta riippuen tarpeiden painopisteet ovat erilaisia. (Rautiainen M, 2001) Esimerkiksi pienelle lapselle tärkeimpiä päärooleja ovat *rakkauden antaja sekä huoltaja*, mutta kouluikäisen lapsen kanssa tulee painottaa *elämän opettajan* roolia. Nuoren kanssa tärkeimmäksi rooliksi painottuu *rajojen asettaja sekä ihmissuhde osaja*. (Ylitalo P, 2011. 16-17.)

Vanhemmuuden roolikartan käyttö herättää aina voimakkaita tunteita asiakkaissa. Näin ollen työskentelyssä on tärkeää kyetä tunnistamaan asiakkaan tunnetilat ja huomioimaan ne. Roolikartan käyttö herättää helposti syyllisyyden ja epäonnistumisen tunteita. Näitä tunteita tulee pyrkiä käsittelemään, jotta asiakkaan motivaatio ei kärsi. Hyvä keino käsitellä ja

ehkäistä asiakkaan ahdistusta omasta vanhemmuudestaan on, että myös työntekijä kertoo omasta vanhemmuudestaan. (Rautiainen M, 2001. 62-63.)

4.4 Sukupuu

Oman isyytensä ymmärtämisen kannalta on tärkeää myös tutustua omaan sukhistoriaansa ja siihen, mitä sieltä periytyy omaan elämään. Jokainen oppii omassa lapsuudessa omalta isältään mallin toimia isänä. (Hämäläinen P, 2010. 58-59) Usein näitä isärooleja varjostaa pitkä salattujen tai vaiettujen asioiden kierre kuten esimerkiksi vankilaisuus. Lapsi jatkaa isänsä taakan kantamista ja toistaa samoja käytäntöjä tahtomattaankin, sillä nämä ovat opittuja tapoja. Etenkin kun kyseessä on isyys, huomaamatta isä alkaa mallintaa omalta isältään opittuja tapoja, vaikka oma ajattelumalli ei sitä sallisi.

Sukupuuta tehdessä tähän kierteeseen pyritään vaikuttamaan; nostamaan se tietoisuuteen ja katkaisemaan mahdollisesti monta sukupolvea jatkunut vankilakierre. Sukupuu nostaa esille asioita, joista saattaa löytyä syy sille, miksi sukupolvi toisensa jälkeen päätyy tekemään rikoksia.

Sukupuun teossa on tarkoitus piirtää oma sukupuunsa niin pitkälle, kuin sen kykenee muistamaan. Sukupuuhun merkitään myös henkilöiden syntymäaika ja mahdollisen kuolinvuosi, ammatit sekä henkilöiden väliset suhteet. Suhteiden kuvaamiseen on luotu erilliset merkit, jotka löytyvät liitteenä. (Liite 4.)

4.5 Runot ja Aforismit

Mikkolan suunnitelmasta poiketen vaihdoin *runot ja aforismit* sekä *valokuvat* -menetelmät toisinpäin. Syynä tähän oli informaation puute ja tällä tavoin pystyn varmistamaan sen, että kaikki vangit saavat omat valokuvansa ryhmäkertaan mennessä. Mielestäni on myös hyvä ottaa *runot ja aforismit* kolmantena eli keskimmäisenä menetelmänä, sillä runot ja aforismit ei ole yhtä henkilökohtainen menetelmä kuin muut ja siksi on hieman kevyempi käsitellä.

Keskustelin Ulla Mikkolan kanssa runot ja aforismit -menetelmäkerrasta ja hänen mielestään on hyvä, jos vangit saavat tuoda omia runoja mukaan. Pyysinkin vankeja viikkoa aiemmassa yhteisökokouksessa keräämään omia runoja ja aforismeja isyyteen liittyen mikäli heille sellaisia tulisi mieleen. En kuitenkaan edellytä heitä sellaisia väkisin keksimään, vaan tarkoitus on, että vangit tuovat niitä, jos he itse haluavat.

Runot ja aforismit -menetelmäkerralla oli tarkoitus pohtia tunteita, joita valitut runot ja aforismit herättävät - niin hyviä kuin huonojakin. Yhdessä käsitelimme niitä yksi kerrallaan ja keskustelu on vapaata aina runon lukemisen jälkeen. Runot ja aforismit, joita käytin olivat provosoivia ja tunteita herättäviä, joten niistä helposti syntyy mielipiteitä ja kommentoitavaa. Tarkoituksena oli, että vangit saivat kertoa omasta elämästään kokemuksista, jotka nousevat mieleen tai voimme käsitellä runoja myös yleisellä tasolla. Tätä menetelmää ei ole tarkkaan rajattu, vaan menetelmää toteutetaan sen mukaan, miten vangit lähtevät sitä viemään. Käytetyt runot ja aforismit ovat liitteenä tässä työssä.(Liite 5.)

4.6 Valokuvat

"Valokuvat aikaansaavat tunteita. Ne vievät muistoissa taaksepäin elettyyn elämään, jonne ei voi päästä enää takaisin kuin muistoissaan. Valokuvat vievät noihin muistoihin". Näin kirjoittaa Mikkola teoksessaan Kahlittu isyys. Valokuvat ovat usealle vangille lohdun tuojia muun muassa silloin, kun tapaamisvälit lasten kanssa venyvät pitkiksi.

Valokuvia käytetään paljon terapeuttisina välineinä, vaikka Suomessa ei valokuvaterapia olekaan itsenäinen terapiamuotonsa. Suomessa valokuvaterapiaa käytetään paljon ennaltaehkäisevänä ja kuntouttavana työmenetelmänä muun muassa sosiaali-, terveys- ja kasvatusaloilla. (Suomen valokuvaterapiayhdistys ry 2012)

Valokuvat -menetelmää voi käyttää monella eri tavalla. Mikkola on eritellyt työssään kaksi erilaista tapaa käyttää valokuvia: omista valokuvista kertomisen ja kertomisen täysin vieraista kuvista, jotka ohjaaja tuo. Päädyin siihen, että

yhteisökuntoutusryhmässä olevat vangit ovat keskenään jo niin tuttuja ja avoimia, että pystyvät kertomaan omista henkilökohtaisista valokuvistaan. On myös huomattavan paljon henkilökohtaisempaa kysellä ja kertoa omista valokuvistaan kuin vieraista kuvista, joille pitää keksiä oma tarinansa.

Mikkolan kanssa käymän keskustelun perusteella päädyin siihen, että isäryhmässä olisi hyvä antaa vankien kysellä keskenään toisiltaan valokuvista ja tehdä ohjaajat mahdollisimman näkymättömiksi.

Isäryhmässä ei ole tarkoitus terapoida vankeja valokuvien avulla, vaan herättää tunteita ja ajatuksia. Valokuvat ovatkin tässä isäryhmässä apuväline itsetutkiskelulle. Tarkoituksena ei ole kaivella henkilökohtaisia asioita, vaan keskittyä olennaisiin seikkoihin valokuvissa ja antaa näin tilaa ajatuksille ja itsetutkiskelulle.

4.7 Emilia-filmi

Emilia -filmi on tarina siitä, kun toinen vanhempi joutuu vankilaan. Elokuva käsittelee lapsen näkökulmasta sitä, miltä tuntuu kun toinen vanhempi joutuu vankilaan (katoaa lapsen elämästä) ja kuinka se yritetään salata lapselta. Filmissä käydään läpi se, miten kaverit reagoivat, kun saavat kuulla totuuden ja miksi toinen vanhempi muuttuu vieraaksi.

Elokuva perustuu ruotsalaisten lasten kokemuksiin ja käsittelee niitä kysymyksiä, joita vankien lapset usein pohtivat. Kysymyksiä, jotka Emilia-filmi tuo esiin ovat mm. Onko se lapsen syy, että isä on vankilassa?, mitä kaverit sanovat? ja onko oikein rakastaa ihmistä, joka on tehnyt jotain pahaa? Mielestäni tällaisia kysymyksiä on hyvä pohtia myös vankien kanssa, sillä he pystyvät näitä asioita käsittelemään lastensa kanssa.

Elokuva on piirretty ja alun perin ruotsinkielinen, mutta versio, jonka näytän vangeille, on puhuttu suomeksi. Alkuperäisen filmin ovat käsikirjoittanut Marianne Matsgård ja kuvittanut Åsa Arnehed. (Kriminaalihuollon tukisäätiön www-sivut 2013.)

Elokuvalle on tehty vihkonen, jossa on apukysymyksiä keskusteluun sekä lasten, nuorten että aikuisten kanssa. Opinnäytetyössäni aion kuitenkin antaa vangeille vapaan sanan ja antaa heidän käsitellä niitä tunteita ja teemoja, jotka he itse kokevat tärkeimmiksi. Olen itse käynyt tuon vihon hyvin tarkkaan läpi ja johdattelen keskustelua tärkeiden teemojen pohjalta, mutta pyrin siihen, että vangit saavat keskustella mahdollisimman itsenäisesti.

Emilia-filmi on tärkeää näyttää vangeille, koska se kertoo aikuiselle sen, miten lapsi kokee isän poissaolon ja millaisia tilanteita lapsi arjessaan kohtaa. "Norjassa kalastamassa" on suurimman osan isäryhmäni vankien käyttämä selitys lapsilleen siitä, missä he ovat. Tässä tilanteessa olisikin hyvä avata keskustelua siitä, minkä ikäiselle lapselle kannattaa kertoa totuus ja minkä ikäinen lapsi ei vielä kykene ymmärtämään isän vankilassa oloa. Mitä lapselle kannattaa sanoa ja mitä ei, sekä miksi rehellisyys on lapselle tärkeää?

Emilia-filmi tarkoitus on saada aikaan nimenomaan keskustelua siitä, miltä lapsesta tuntuu ja miten lapsen oloa voisi parantaa. Tarkoitus on avata tunteita, joita lapsi mahdollisesti käy läpi, mutta aikuinen ei osaa ajatella esimerkiksi lapsen syyllisyys siitä, että isä on lähtenyt, koska hän on ollut tuhma tms. Myös on tärkeää käsitellä sitä, miten lapselle kerrotaan isän vankeudesta ja miten lapsen tunteet ovat ristiriitaiset tässä kohdin, kun hänelle on ehkä aiemmin kerrottu isän olevan kalastajana. Tarkoituksena on vahvistaa vankien isyyttä ja näyttää myös lapsen näkökulmaa.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tutkimuskysymykset

- Herättivätkö menetelmät tunteita?
- Mitä tunteita menetelmät herättivät?
- Soveltuvatko menetelmät vankilassa käytettäväksi?

5.2 Tutkimuksen tavoite

Tutkimukseni tavoitteena on löytää valituista menetelmistä vankilaan soveltuvat isäryhmän avulla. Tavoitteena on vankien sopiviksi kokemien menetelmien avulla luoda malli isäryhmälle Turun vankilan käyttöön.

5.3 Tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyössäni käytän kvantitatiivista, eli määrällistä tutkimusmenetelmää. Kvantitatiiviseen tutkimukseen tiiviisti liittyvä kyselymenetelmä on erityisen tehokas, kun kerätään tietoa suuren ihmismäärän ajatuksista ja mielipiteistä (Alkula ym. 2002, 118). Vaikka tutkimuksessani ei olekaan kyseessä suurta joukkoa, kvantitatiivisen tutkimusmenetelmän avulla saan kerättyä tietoa, jotka ovat vertailukelpoisia keskenään. Näin pystyn luomaan tutkimuksesta luotettavan.

5.4 Tutkimusjoukko

Tutkimusjoukoksi on valittu Turun vankilan yhteisökuntoutusosasto siksi, että vangeille syntynyt keskinäinen luottamus ja avoimuus käsitellä asioita. Yhteisökuntoutusosaston vangeille keskustelu on tuttu työskentelymenetelmä, sillä lähes kaikki heidän toimintaohjelmansa perustuu keskusteluun. Tämän osaston vangit toimivat paljon yhdessä päivittäin, mikä helpottaa isäryhmän työskentelyä. Ryhmytymiseen ja luottamuksen luomiseen ei kulu aikaa tällä ryhmällä.

Vankien kertoman mukaan heillä on myös valmiit edellytykset antaa toisilleen vertaistukea ja jatkaa työskentelyä myös ryhmäkerran jälkeen. Jokaisella yhteisökuntoutusosaston vangilla on lapsi tai lapsia. (ohjaaja Tomi Hautamäki 20.3.2013)

Tutkimusta ei nauhoitettu, sillä ryhmän vangit eivät halunneet. Vangit eivät halunneet, että heitä voitaisiin mitenkään tunnistaa tutkimuksesta. Taustalla saattaa olla myös pelko siitä, että heidän puhettaan tultaisiin käyttämään heitä vastaan.

Tutkimuslupa on haettu Rikosseuraamuslaitokselta ja sen on myöntänyt ylitarkastaja Vuokko Karsikas sekä tutkija Peter Blomster. (Liite 6.)

5.5 Tutkimuksen kulku

Tutkimuksessa on viisi menetelmää, jotka olen edellä esitellyt. Ryhmä tapasi kerran viikossa viiden viikon ajan. Tapaamiskerran kesto oli 45–60 minuuttia. Jokaisen menetelmäkerran jälkeen vangit saivat palautelomakkeen, johon vastasivat viikon kuluessa.

5.6 Aineiston hankinta

Jokaisen menetelmäkerran jälkeen vangit täyttivät kyselylomakkeen. Kyselylomake oli samanlainen jokaisen menetelmän jälkeen, jolloin ne ovat vertailukelpoisia. Jokainen paikalla ollut vanki saa oman palautelomakkeen, johon vastataan viikon kuluessa. Kokosin palautelomakkeet aina seuraavalla ryhmäkerralla. Palautelomakkeiden määrä vaihteli kerroittain, sillä kaikki seitsemän vankia eivät olleet jokaisella ryhmäkerralla paikalla. Palautelomakkeet hävitettiin heti tutkimuksen valmistuttua.

5.7 Palautelomake

Tutkimustyössä on olennaista luoda mittari, jolla pystytään tietoja vertailemaan. (Metsämuuronen 2009, 67.) Opinnäytetyössäni mittausvälineenä toimii kyselylomake. Kyselylomakkeen avulla on mahdollista kerätä tietoa tosiasioista, tiedoista, arvoista, asenteista, uskomuksista, käsityksistä sekä mielipiteistä (Hirsjärvi ym. 2009, 197). Kyselylomake soveltui siis hyvin myös omaan tutkimukseeni, sillä tarkoituksena oli tutkia juuri mielipiteitä, eli tunteita ja ajatuksia, isätyöskentelyn menetelmistä.

Kyselylomakkeessa kysyn vangeilta kysymyksiä, joiden avulla saan vastauksen tutkimuskysymyksiini eli siihen mitkä menetelmät herättävät eniten ajatuksia ja tunteita. Lomaketta tehdessäni kiinnitin huomiota erityisesti siihen, että kysymykset ovat helposti ymmärrettäviä. Alkulan mukaan asioita onkin kysyttävä tarpeeksi selvästi ja yksinkertaisesti, jotta kysymysten avulla saadaan varmasti tutkimukseen tarvittava tieto.(Alkula ym. 2002, 131–132). Tutkimuksessani kysymykset on muotoiltu siten, että ne ovat vangeille mahdollisimman helppoja ymmärtää ja ymmärtämisen helpottamiseksi kävimme myös ensimmäisellä kerralla vankien kanssa lomakkeen tarkasti läpi, jotta väärinymmärryksiä ei tulisi.

Ensimmäisenä lomakkeessa kysyn menetelmää, jonka myös kerron vangeille, mikäli he eivät sitä tiedä. Kysyn tätä siksi, että pystyn erittelemään palautelomakkeen menetelmän mukaan eivätkä ne sekoitu keskenään.

Toisena kysymyksenä minulla on ”herättikö menetelmä sinussa ajatuksia?” Vastaus vaihtoehdot ovat kyllä ja ei sekä pyysin vielä tarkentamaan millaisia ajatuksia menetelmä herätti. Kysymys saattaa olla vangeille haastava, erityisesti ajatusten eritteleminen, mutta koen, että tämä kysymys vastaa parhaiten tutkimuskysymykseeni. Tämän kysymyksen vastaukset kertovat minulle onko menetelmä ollut toimiva, sillä menetelmien tarkoituksena ja onnistumisen edellytyksenä on ajatusten herättäminen.

Kolmas kysymys on kysymys tunteista. Olen listannut lomakkeeseen valmiiksi erilaisia tunteita, joista he saavat ympäröidä kokemansa tunteet. Lomakkeessa

olevat tunteet ovat samat, mitkä vangeilla on lueteltuna heidän päihdetyökirjassaan. Näin pystyn varmistamaan, että valitsemani tunteet ovat vangeille tuttuja, sillä he käyttävät päihdetyökirjaansa päivittäin. Mahdollisuus on myös kirjata itse jokin tunne, jota ei listasta löydy tai rastiittaa kohta ”menetelmä ei herättänyt tunteita”.

Lomakkeessa kysyn myös haluaisiko vanki keskustella aiheesta lisää. Tätä kysyn siksi, että tarvittaessa tähän kysymykseen kyllä –vastanneiden vankien kanssa sosiaalityöntekijä voi jatkaa keskustelua vielä myöhemmin yksilötapaamisissa. Tämän kysymyksen vastaus kertoo minulle myös epäsuorasti vankien kiinnostuksesta menetelmää kohtaan. Jos he vastaavat tähän kysymykseen kyllä, voi siitä päätellä heidän todella olevan kiinnostuneita menetelmästä ja haluavan käsitellä aihetta lisää.

Viimeisenä kysymyksenä minulla on ”Oliko menetelmä mielestäsi sopiva vankilassa käytettäväksi?”. Tämä antaa minulle suoran vastauksen siihen, mitkä menetelmistäni sopivat vankilaolosuhteisiin vankien mielestä. Suullisesti kysyn vangeilta myös palautetta siitä, miten menetelmiä voisi muokata vankien mielestä sopivammaksi.

Olen tehnyt palautelomakkeesta tarkoituksella lyhyen ja yksinkertaisen. Tämä siksi, että en halua kuluttaa vankien vapaa-aikaa omaan opinnäytetyöhöni kovin paljoa ja toisaalta heidän keskittymiskykynsä ei myöskään riittäisi pitkien tai vaikeiden lomakkeiden täyttöön. Uskon, että saan heiltä luotettavampia vastauksia ja saan lomakkeet aina ajallaan, kun he kokevat vastaamisen mielekkääksi. Lomake löytyy tämän opinnäytetyön liitteistä (Liite 2.).

5.8 Dokumentointi ja analysointi

Tutkimukseni on kokonaistutkimus, sillä otos oli niin pieni, että jokainen kyselylomake oli tärkeä tuloksen kannalta. Kokonaistutkimus tarkoittaa sitä, että tutkimukseen valitaan mukaan kaikki saadut kyselylomakkeet (Vilka 2005, 78). Syötin kyselylomakkeista saamani tiedot SPSS-ohjelmaan, jotta vastauksista

muodostuisi helposti luettava taulukko. Käytin myös Excel –ohjelmaa taulukoiden tekemiseen.

6 TULOKSET

6.1 Taustatiedot

Tutkimukseen osallistui seitsemän vankia eli kaikki yhteisökuntoutusosastolla isäryhmän ajankohtana olleet vangit. Kaikki vangit olivat miespuolisia ja iältään 28-45 –vuotiaita. Osa vangeista oli kuitenkin poissa eli menetelmäkerroilla oli paikalla vaihtelevasti seitsemästä neljään vankiin. Kuitenkin siten, että yhdellä menetelmäkerran aikana vangit eivät vaihtuneet.

Jokainen paikalla ollut vanki palautti kyselylomakkeen menetelmän jälkeen. Jokaiseen kysymykseen lomakkeessa vastattiin.

Tunnekysymykseen yksi vanki vastasi keskimäärin 2-4 tunnetta.

6.2 Vanhemmuuden roolikartta

Vankien kanssa kokeilin vanhemmuuden roolikarttaa siten, että jaoin jokaiselle vanhemmuuden roolikartan valmiiksi kaksi päivää ennen ryhmän aloittamista. Pyysin heitä tutustumaan siihen valmiiksi ja miettimään omaa isyyttään sekä päihdeisyyttä. Kehotin heitä etsimään hyviä puolia itsestään isänä sekä asioita, joita heidän on helppo vanhemmuudessa toteuttaa. Kuusi seitsemästä vangista olikin tutustunut roolikarttaan valmiiksi.

Kävimme roolikarttaa lävitse ja pohdimme mitä eri käsitteet tarkoittavat käytännössä. Erityisesti keskustelua syntyi *ein sanojasta*. Pohdimme yhdessä keskustellen mitä tuo käytännössä tarkoittaa ja millaisia rajoja lapselle pitäisi asettaa.

Jaoin vanhemmuuden roolikartan jokaiselle vangille etukäteen edellisen tiistain yhteisökokouksessa (23.4.2013) ja kehotin heitä tutustumaan siihen etukäteen. Seitsemästä vangista kuusi toimikin näin. Pyysin heitä erityisesti miettimään etukäteen kysymyksiä

– millainen isä olen ollut?

- Millainen isä haluaisin tulevaisuudessa olla?
- Mitkä kohdat tuntuvat minusta vaikeilta/helppoilta toteuttaa?

Isäryhmä toteutettiin vankien omalla osastolla, jossa he odottivatkin pöydän äärellä kun saavuin paikalla sosiaalityöntekijä Tuula Knuutilan kanssa (toinen havainnoija). Ilmapiirissä oli havaittavissa pientä jännittyneisyyttä. Eräs vangeista sanoikin minulle ennen aloittamista, että odotti ristiriitaisin tuntein alkavaa ryhmää. Toisaalta pelkäsi mitä tulisi vastaan ja toisaalta odotti innolla, mitä minulla oli annettavaa.

Ensimmäisenä kävimme kierroksen, jossa jokainen vanki sai kertoa montako lasta hänellä oli ja minkä ikäisiä he olivat. Vangit kertoivat myös sen, kuinka paljon he olivat olleen mukana lastensa elämässä. Tähän jokaisen vangin oli helppo vastata ja osa kertoikin enemmän kuin sen mitä oli kysytty. Esimerkiksi lapsen sukupuolen tai omia tunteita siitä, kun itse on ollut vankilassa lapsen kasvaessa.

Useimmat vangit kertoivatkin, ettei heillä ole juurikaan ollut kontaktia lapsiinsa, sillä ennen vankilaan tuloaan he olivat olleet lähes koko ajan huumeiden vaikutuksen alaisena tai heillä oli pitkä vankilakierre takana. Tämä varjosti koko menetelmän ajan keskustelua. Eräästä vangista oli havaittavissa, että hän olisi halunnut osallistua keskusteluun aktiivisemmin, mutta hänellä ei ollut juuri mitään sanottavaa, sillä ei ollut ollut lastensa kanssa tekemisissä lainkaan muutoin kuin vankilasta käsin. Normaalisti arjesta puhuminen oli siis haastavaa, sillä sellaista vangit eivät ole koskaan eläneet.

Muutama vanki myös selvästi tuskastui ”jossitteluun”. Useaan otteeseen joku vangeista toi esille sen, miten siviilissä asiat olisivat aivan toisin kuin nyt asiasta juteltaessa. ”Helppo se on puhua tässä, kun ei ole kohdannut tilanteita”, eräs vangeista kommentoi.

Alussa kävimme läpi tuntemuksia ja ajatuksia, joita roolikartta oli herättänyt. Avasimme muutamia käsitteitä, joita vangit ihmettelivät muun muassa ”itsensä rakastaja”. Tästä kohdasta saimmekin paljon keskustelua aikaan ja vangit pohivat tuota käsitettä monilta eri kanteilta. Tämä kohta jakoi myös mielipiteitä siitä, oliko itsensä rakastaminen helppoa, mitä se oikeastaan edes tarkoittaa ja voiko itseään rakastaa omista teoistaan huolimatta.

Toinen kohta, joka nosti keskustelua, oli ”ein sanoja”. Useampi vanki kertoi, että tällä hetkellä he olivat niitä isejä, jotka antoivat lapselleen kaiken, eivätkä kieltäneet näiltä mitään. Heidän mielestään oli hyvä, että isän kanssa oli eri vapauksia ja mielestään he olivat sen lapsilleen velkaa. Keskustelua syntyi myös siitä, miten ”ein sanoja” sekä ”rajojen asettaja” eroavat toisistaan.

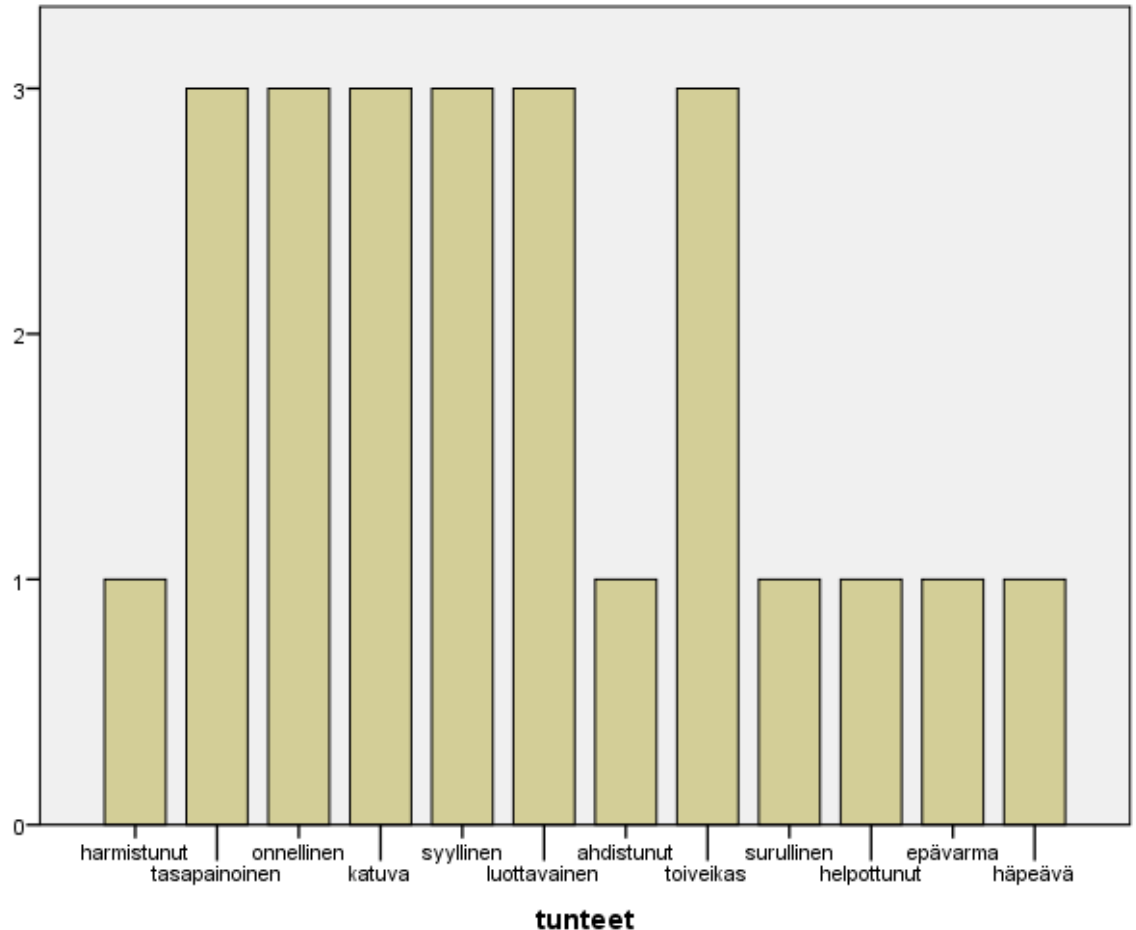
Koko keskustelun ajan pyrin siihen, että vangeille syntyisi keskustelua, jota he kävisivät keskenään ja ohjaajat pystyisivät vetäytymään havainnoimaan tilannetta. Tällaista tilannetta ei syntynyt, vaan ohjaajien piti ohjata tilannetta ja pitää keskustelua yllä lähes koko ajan. Keskustelu oli luontevaa, mutta sitä oli vaikeaa saada käynnistymään ja välillä olikin hiljaisia hetkiä. Uskon, että tämä johtuu pitkälti siitä, että aiheena esimerkiksi arki lapsen kanssa on vielä vangeille vieras useimmille vangeista.

Vangit välttivät paljon puhumasta henkilökohtaisista tunteistaan. Yleisesti asiasta kyettiin puhumaan, mutta omia esimerkkejä tuli melko vähän. Eräs vangeista sanoikin lopuksi, että: ”jos tässä nyt olisi oikein syvällisesti alkanut ajatella...” eli hän paljasti sen, että ajatukset roolikarttaan liittyen olivat pintapuolisia. Olisin toivonut vankien paneutuvan yksityiskohtaisemmin omiin kokemuksiinsa, mutta uskon myös, että tähän vaikutti ennakkoluulot sekä minua, että menetelmäni kohtaan. Varmasti jokainen vanki jäi miettimään vanhemmuuden roolikartassa olevia asioita vielä itsekseen ja keskustelevat niistä toistensa kanssa, kun virkamiehiä ei ole paikalla ”tuomitsemassa” heitä.

Vanhemmuuden roolikartta –kertaan osallistuivat kaikki seitsemän vankia. Palautelomakkeessa jokainen vanki vastasi, että menetelmä herätti tunteita. Kysymykseen ”millaisia?” tuli vastaukset ”positiivisia” ja ”hyviä ja huonoja”.

Millaisia tunteita menetelmä sinussa herätti?

Kaaviossa on mainittuna ne tunnetilat, joita vangit olivat vastanneet. 26:sta tunnetilasta vangit tunsivat kokeneensa kahtatoista. Vanhemmuuden roolikartta herätti eniten tunteita kaikista viidestä menetelmästä.

Kuvio 1. Vanhemmuuden roolikartta –menetelmäkerralla koetut tunteet

Vanhemmuuden roolikartan palautelomakkeessa kohdassa *Millaisia tunteita menetelmä sinussa herätti?* Vastaukset olivat melko tasaisesti. Kolme seitsämästä vangista tunsivat olonsa tasapainoiseksi, onnelliseksi, katuvaksi, syylliseksi, luottavaiseksi sekä toiveikkaaksi.

Muut tunteet joita vangit kokivat olivat: harmistunut, helpottunut, ahdistunut, häpeävä, epävarma ja surullinen. Muita tunteita eivät vangit kokeneet lainkaan.

Viisi vangeista vastasi, että haluaisi keskustella aiheesta lisää ja kaksi vastasi ettei halua. Yhden vangin paperissa oli sutattuna ei-vaihtoehto.

Kaikkien vankien mielestä menetelmä oli sopiva vankilassa käytettäväksi.

6.3 Sukupuu

6.4 Sukupuun käyttö vankien kanssa

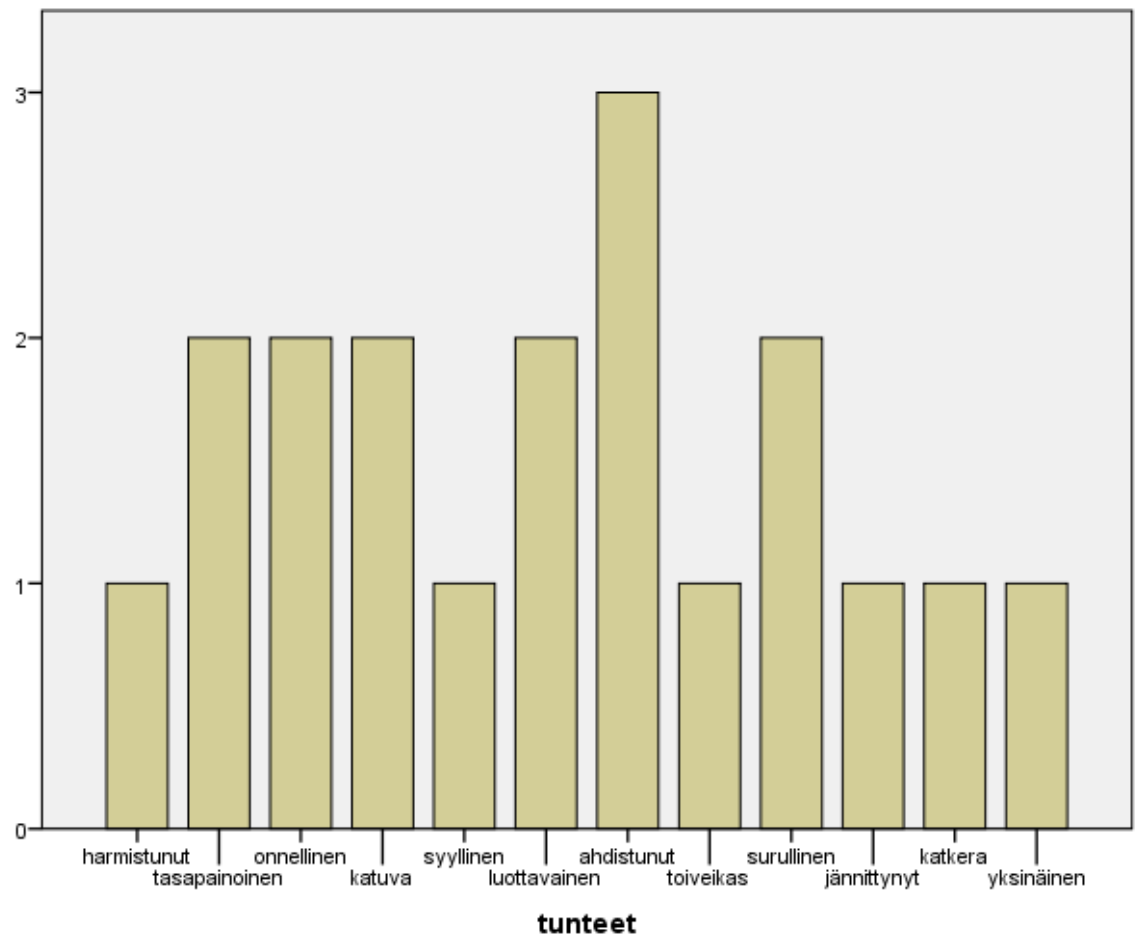
Aloitin isäryhmän vankien kanssa jakamalla heille sukupuumallin ja merkkien selitykset. Kerroin vangeille lyhyesti miten sukupuu tehdään ja jokainen alkoi työskennellä hiljaisuudessa oman sukupuunsa kanssa. Alkuasenteet olivat varsin ennakkoluuloisia ja sukupuun hyödyllisyyttä kyseenalaistettiin. Vastasin heille selkeästi sukupuun tekemisen tarkoituksen eli tässä asiakasryhmässä tarkoitus oli pohtia vankilakierteen jatkumoa sukupolvelta toiselle ja miten sen saisi ehkäistyä omia lasten kohdalla. Tarkoitus oli pohtia myös omaa lapsuutta ja sieltä nousevia hyviä asioita, jotka on mahdollista välittää omille lapsille.

Kävimme jokaisen sukupuun vuorollaan lävitse ja he kertoivat keitä olivat sinne merkanneet. Pyysin jokaista vankia kertomaan myös ketkä mainituista sukulaisista olivat heille tärkeitä ja läheisiä tällä hetkellä ja ketkä olivat olleet lapsuudessa. Pyysin jokaista vankia myös kertomaan yhden asian, jonka haluaisi omasta lapsuudestaan siirtää seuraavalle sukupolvelle. Näitä asioita olivat: käytöstavat, turvallisuus, laajempi näkökulma elämään sekä periaatteet ja uskonnollisuus.

Erityisesti keskustelua sai aikaan esimerkkinä oleminen. Kaikki vangit olivat siitä yhtä mieltä, että omalla elämän kokemuksellaan ja rehellisyydellä he pystyvät vaikuttamaan lastensa ajatteluun ja mahdollisesti rikoksettomaan elämään. Kaikki pyrkivät pitämään vankilan pelotevaikutelmaa yllä ja korostamaan rikoksetonta elämäntapaa, jossa ei ihannoida mitään rikollisuuteen tai

päihteiden käyttöön liittyvää. Nämä asiat olivat vankien mielestä tärkeimpiä keinoja katkaista lähes kaikkien sukupuussa esille tullut vankilakierre sukupolvelta toiselle.

Sukupuu-menetelmässä oli paikalla viisi vankia. Kaikki heistä vastasivat, että menetelmä herätti tunteita. Millaisia? –kysymykseen tuli vastaukseksi ”posit. muistoja”, ”hyviä ja huonoja” sekä ”ahdistusta”.

Kuvio 2. Sukupuu –menetelmäkerralla koetut tunteet

Sukupuusi menetelmässä 26:sta tunnetilasta vastattiin eniten ahdistunutta. Näin vastasi kolme viidestä vangista. Kaksi vastausta saivat tunteet: tasapainoinen, onnellinen, katuva, luottavainen sekä surullinen. Yksittäisiä vastauksia saivat tunteet: harmistunut, syyllinen, toiveikas, jännittynyt, katkera sekä yksinäinen. Muita vaihtoehtoja ei valittu lainkaan.

Kohtaan muita tunteita, vangit kirjoittivat: ”muistoja, rakkautta ja syvää kiitollisuutta” ja ”ikävä”.

Yksi vangeista olisi halunnut keskustella aiheesta lisää ja yhden mielestä menetelmä ei olisi sopiva vankilassa käytettäväksi.

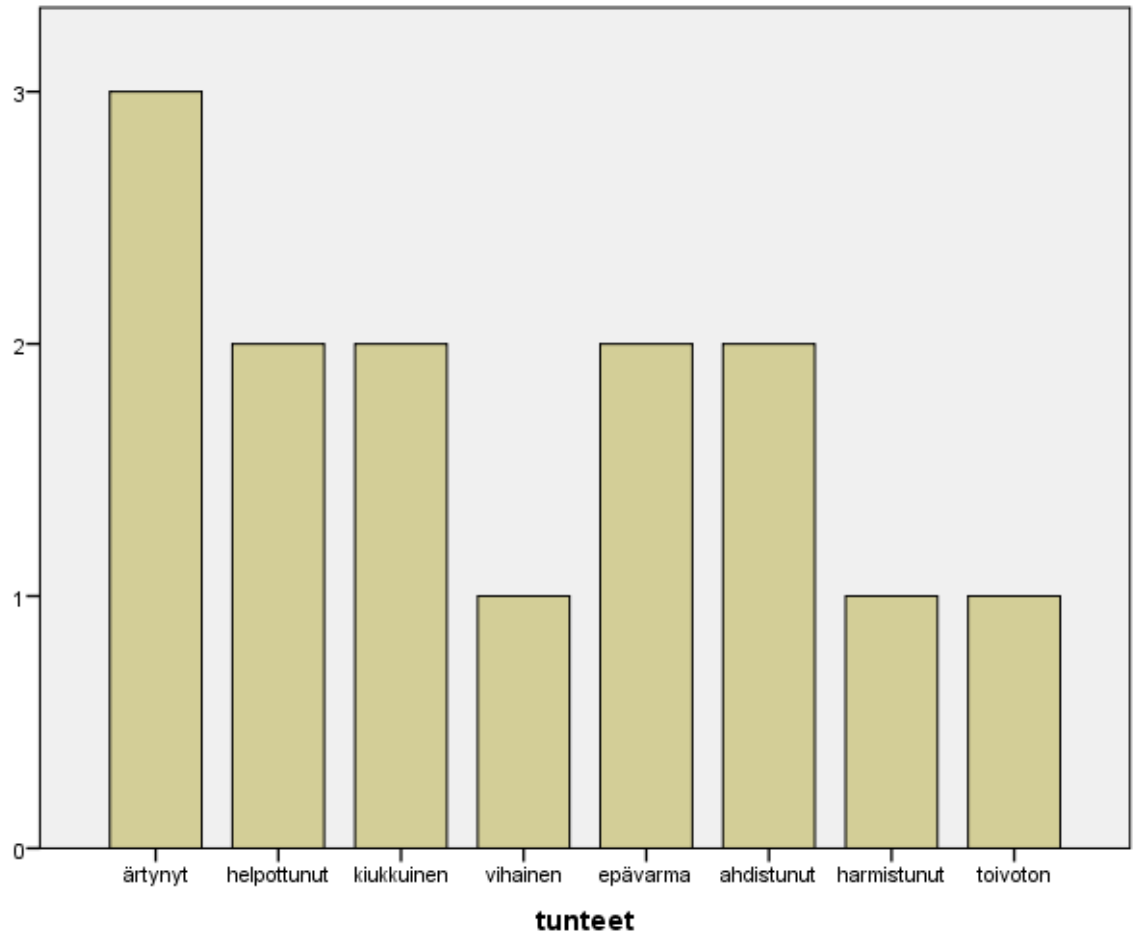
6.5 Runot ja aforismit

Ryhmän jäsenet vastustivat tätä ryhmäkertaa ja ennako-odotukset olivat suuria. ”Runot ovat naisten hölynpölyä”, kommentoitiin. Myöskin ilmapiirissä oli heti havaittavissa, että tunnelma oli kireä. Ilmeet ja eleet viestivät negatiivisuutta.

Jokainen vanki luki runon vuorollaan ja sen jälkeen pohdittiin mitä ajatuksia ja tunteita runosta syntyi. Ryhmäkerran alussa syntyi hyvää pohdintaa kahden ensimmäisen runon kohdalla, mutta sitten vangit sulkeutuivat täysin ja alkoivat kiirehtiä eteenpäin. Ryhmäläiset eivät jaksaneet keskittyä tähän menetelmään, vaan piirtelivät papereihinsa ja keikkuivat tuoleillaan. Kelloa katseltiin myös paljon.

Runot ja aforismit –menetelmäkerralla oli paikalla viisi vankia.

Kysymykseen herättikö menetelmä ajatuksia?, vastasi myöntävästi kaksi vankia ja kielteisesti 3 vankia. Avoimeen kohtaan oli yksi vanki kirjoittanut vastauksen, joka oli ”erikoisia”.

Kuvio 3. Runot ja aforismit –menetelmäkerralla koetut tunteet

Mitä tunteita menetelmä sinussa herätti?–kysymykseen eniten vastattiin tunnetta *ärtynyt*. Näin vastasi kolme vankia. Lisäksi menetelmä oli herättänyt kahden vastauksen verran tunteita helpottunut, kiukkuinen, epävarma ja ahdistunut. Nämä kaksi vankia, jotka vastasivat tuntevansa helpottuneisuutta, olivat kirjoittaneet paperiin ”kun se loppui” ja ”kun se oli ohi”. Yksittäisiä vastauksia saivat tunteet vihainen, harmistunut ja toivoton. Lisäksi muita tunteita –kohtaan oli yksi vanki kirjoittanut ”paska ryhmä”.

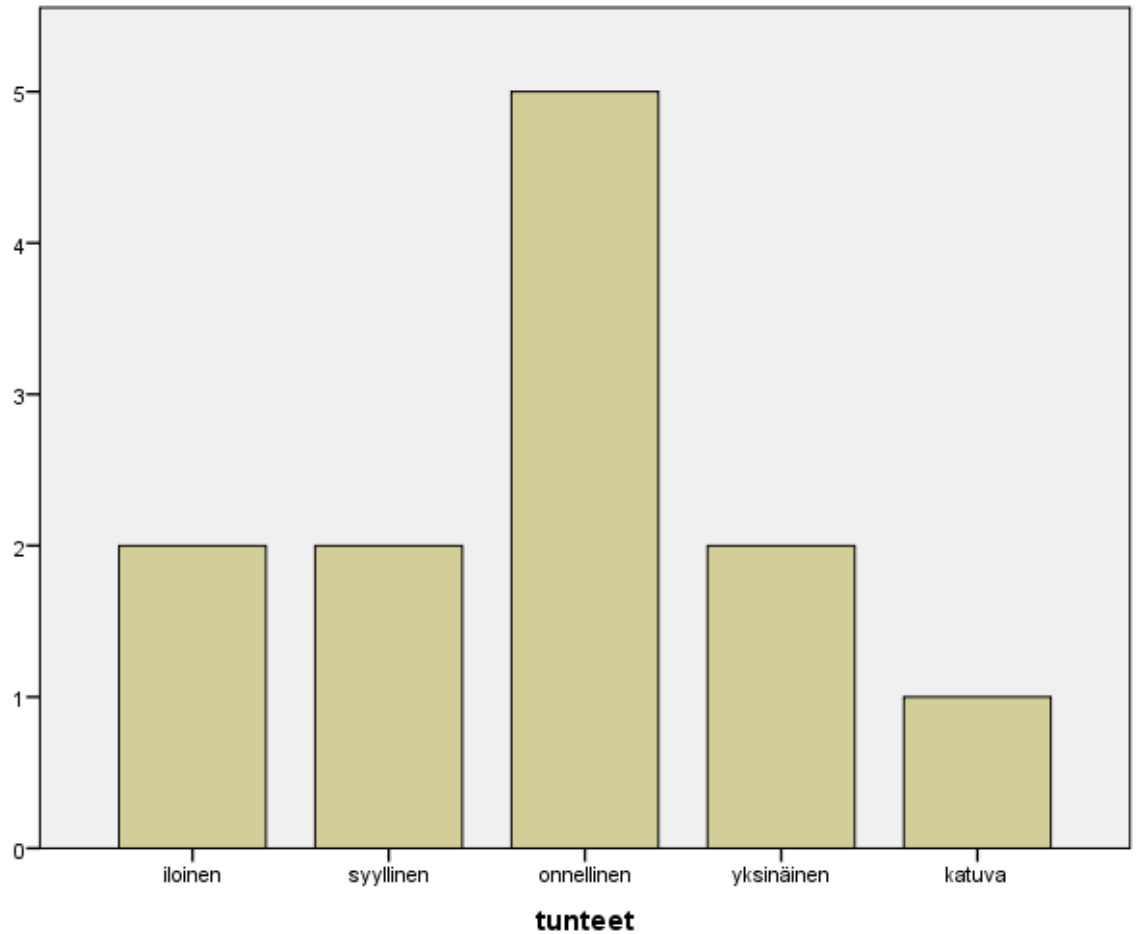
Kaikki viisi vankia olivat sitä mieltä, etteivät halunneet keskustella aiheesta lisää eikä menetelmä ollut sopiva vankilassa käytettäväksi.

6.6 Valokuvat

Vuorollaan jokainen vanki sai kertoa omista valokuvistaan. Vangeilla oli mukanaan yhdestä kolmeen valokuvaa. He esittelivät vuorollaan keitä kuvassa oli ja missä tilanteessa kuva oli otettu. Muut vangit saivat kysellä tarkentavia kysymyksiä, mutta juurikaan he eivät kyselleen. Kommentointikin oli vähäistä. Kuitenkin kaikki kommentointi oli positiivista, muun muassa ”kyl on onnellisen näköinen jätkä kuvassa”. Lisäkysymyksinä oli muun muassa, että ”kuinka vanha sun lapses on nyt?” tai ”Ootkoiteollu paikalla, kun tota kuvaa on otettu?”. Tarkoituksena oli, että vangit olisivat kommentoineet ja kyselleet enemmän, mutta enemmänkin he vain kuuntelivat. Kuuntelu oli keskittynyttä ja vankeja selvästi kiinnosti toistensa valokuvat. Ilmapiirissä oli selvästi kunnioitusta toisten tarinoita kohtaan.

Kävimme jokaisen vangin kuvat lävitse ja he kertoivat sen minkä halusivat. Osa vangeista kertoi enemmän ja osa vähemmän. Kaikkiin kysymyksiin vangit vastailivat. Osa vangeista selvästi halusi kertoa paljon ja vastaili pitkästi kysymyksiin ja osa puolestaan vastaili niukasti.

Valokuvat –menetelmäkertaan osallistui viisi vankia. Kaikkien vankien mielestä menetelmä herätti ajatuksia. Yksi vangeista oli kirjoittanut, että menetelmä herätti positiivisia ajatuksia.

Kuvio 4. Valokuvat –menetelmäkerralla koetut tunteet

Jokainen ryhmässä ollut vanki vastasi tuntevansa onnellisuutta. Kaksi vastausta saivat tunteet iloinen, syyllinen, yksinäinen ja yhden vastauksen sai katuva. Muita tunteita-kohtaan yksi vanki oli vastannut ”ylpeyttä ja ikävää”.

Kaikki viisi vankia olisivat halunneet keskustella aiheesta lisää ja heidän mielestään menetelmä sopi vankilassa käytettäväksi.

6.7 Emilia-filmi

Poikkeuksellisesti isäryhmä kokoontui vankilan luokahuoneessa, sillä siellä on mahdollisuus näyttää dvd-elokuva. Alustin elokuvan lukemalla sen takakannen ja sitten laitoimme filmin pyörimään. Paikalla oli poikkeuksellisesti kaikki

yhteisöosaston ohjaajat. Vangeista yksi oli siirtynyt käyrän avovankilaan eli vankeja osallistui ryhmään vain kuusi. Elokuvan jälkeen keskustelimme elokuvasta hieman.

Vangit keskittyivät elokuvaan koko 20 minuuttia, minkä se kesti. Ainoastaan kaksi vankia kommentoivat keskenään elokuvan loppupuolella, mutta sekin oli elokuvaan liittyvää. Muutoin jokainen vanki istui hiljaa ja paikallaan. Minkäänlaista heilumista tai muuta ei ollut havaittavissa, vaikka sellainen on tämän osaston vangeille hyvin tyypillistä.

Aloitettaessa asenteet olivat positiivisia toisin kuin aiemmissa ryhmissä. Vangit olivat aidon kiinnostuneita elokuvasta ja halusivat sen nähdä. Ilmapiiri ei missään kohdin elokuvaa muuttanut erityisesti.

Elokuvan jälkeen yksi vangeista aloitti keskustelun ennen kuin ehdin alustaa keskustelua. Hän oli sitä mieltä, että asiat, jotka elokuvassa oli näytetty olivat sellaisia, jotka vangit olivat jo käyneet läpi. Tämä puheenvuoro saattoi aiheuttaa sen, että keskustelua oli vaikeaa muiden jatkaa. Ryhmäpaine ryhmässä on kova ja näin ollen yhden julistaessa videon asiat jo läpikäydyksi, eivät muut lähteneet avaamaan omia tuntejaan. Vankien mielestä elokuva olisi kuulunut näyttää lapsille.

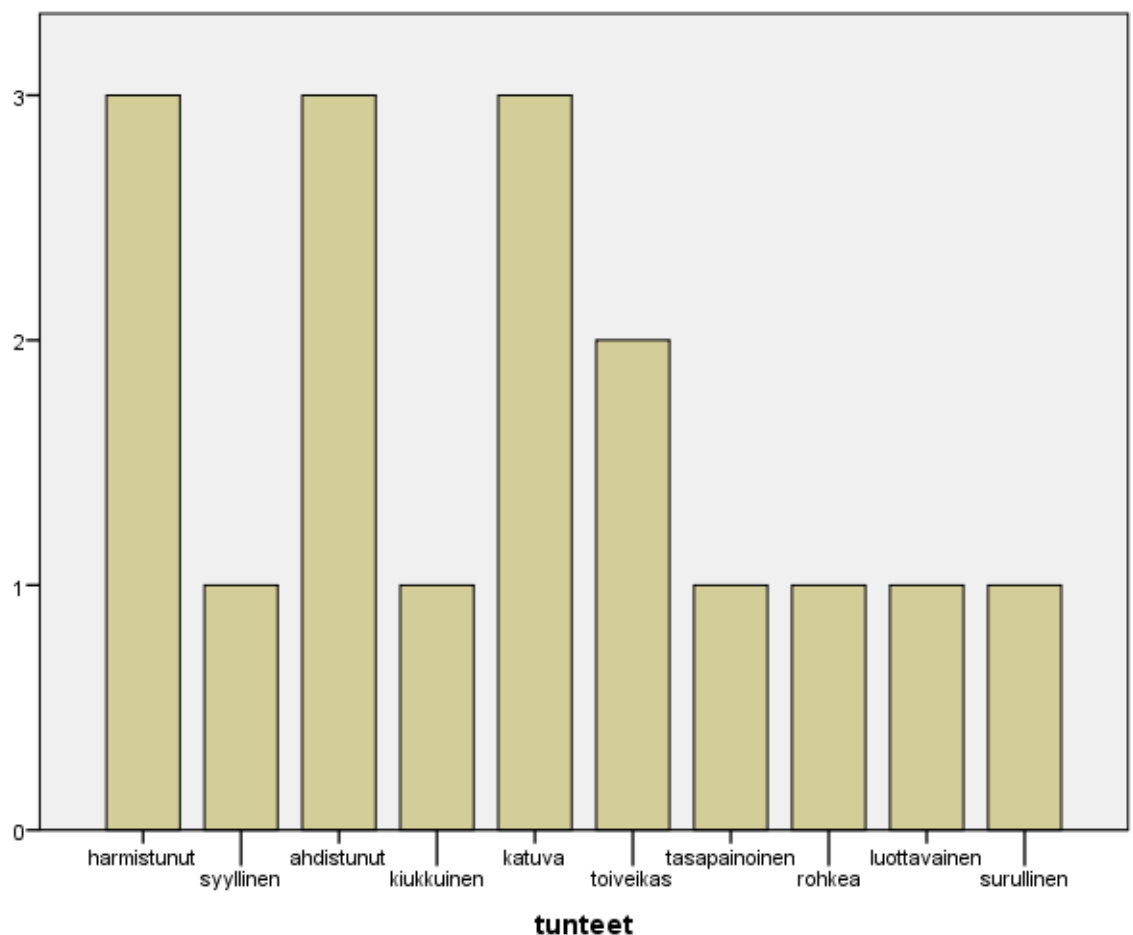
Keskustelu ei sujunut luontevasti ja vangeista oli havaittavissa, että he eivät halunneet elokuvasta sen enempää keskustella. Eräs vangeista kertoi, että "tässä oli koottuna kaikki paska" eli elokuva oli koskettanut ja nostanut esiin tunteita.

Keskustelu oli muihin ryhmiin verraten hyvin lyhyt ja hiljaisia taukoja oli paljon. Keskustelin havainnoista sosiaalityön erityisohjaajan Tuula Knuutilan kanssa ja hän oli sitä mieltä, että tauot kertovat vain siitä, että elokuva herätti vangeissa paljon ajateltavaa. Parasta ehkä olisi, että keskustelu oltaisiin käyty vasta myöhemmin, ei heti elokuvan jälkeen, jotta vangeilla olisi ollut enemmän aikaa pohtia tunteitaan ja ajatuksiaan.

Ohjaajat osallistuivat keskusteluun ja ohjailivat sitä, mutta vangeista oli aistittavissa ahdistusta ja päädyimme siihen, että emme kysele vangeilta

yksityiskohtaisesti asioita. Mikäli he eivät halua kertoa, niin kunnioitamme sitä. Tärkeintä kuitenkin on, että vangit käsittelevät itse elokuvassa nähtyjä asioita.

Emilia-filmin katselukerralla olivat kaikki seitsemän vankia paikalla. Kuudessa vangissa video herätti tunteita ja yksi vanki oli vastannut, ettei video herättänyt tunteita. Yksi vangeista oli vastannut kysymykseen millaisia ”aika ikäviä” ja ”pitäisi lapsia ajatella enemmän”.

Kuvio 5. Emilia-filmi –menetelmäkerralla koetut tunteet

Eniten Emilia-filmi sai vankeja tuntemaan harmistumista, ahdistusta ja katumaan. Nämä tunteet vastasivat kolme vankia kokeneensa. Kaksi vankia

olivat tunteneet itsensä toiveikkaaksi. Yksittäisiä vastauksia saivat tunteet: syyllinen, kiukkuinen, tasapainoinen, rohkea, luottavainen ja surullinen.

Yksi vangeista oli vastannut, että menetelmä ei herättänyt tunteita.

Yksi seitsemästä vangista olisi halunnut keskustella aiheesta lisää ja neljä olivat sitä mieltä, että menetelmä sopii vankilassa käytettäväksi.

6.8 Vankien suullinen palaute isäryhmästä

Vangit kertoivat, että isäryhmät kaiken kaikkiaan ovat olleet hyviä ja opettavaisia ryhmiä. Vaikuttavin ryhmä heidän mielestään oli ollut viimeinen ryhmä eli Emilia-filmi. Myös vanhemmuuden roolikartta oli ollut "kiva". Heidän mielestään ryhmät olivat olleet hyviä ja tuoneet uusia näkökulmia asioihin, mutta useat ryhmistä olivat myös vaikeita siirtää tosielämään.

Runoryhmästä tuli paljon palautetta ja vangit olivat sitä mieltä, että se oli isäryhmistä vähiten mielenkiintoinen. Vangit eivät ymmärtäneet sen merkitystä ja olisivat toivoneet sen tilalle jotain muuta.

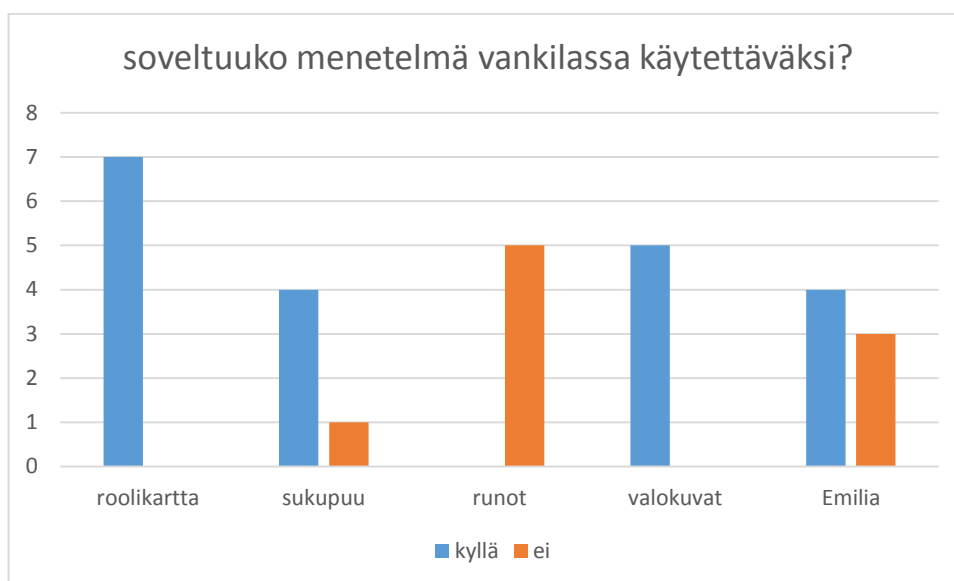
7 YHTEENVETO

Tuloksista käy ilmi, että jokainen menetelmä sai vangit ajattelemaan sekä herätti tunteita. Isäryhmä oli siis tavoitteidensa mukainen.

Vankien mielestä myös kaikki menetelmät sopivat vankilassa käytettäväksi paitsi runot ja aforismit -menetelmä, mistä vangit olivat yksimielisiä.

Kokonaisuudessaan isäryhmä sai vangit tuntemaan eniten ahdistusta, jota oli esiintynyt kaikilla kerroilla paitsi valokuvat -kerralla. Muita useasti esille nousseita tunteita olivat onnellinen, katuva ja syyllinen.

Kysymykseen soveltuuko menetelmä vankilassa käytettäväksi, vangit vastasivat seuraavasti:

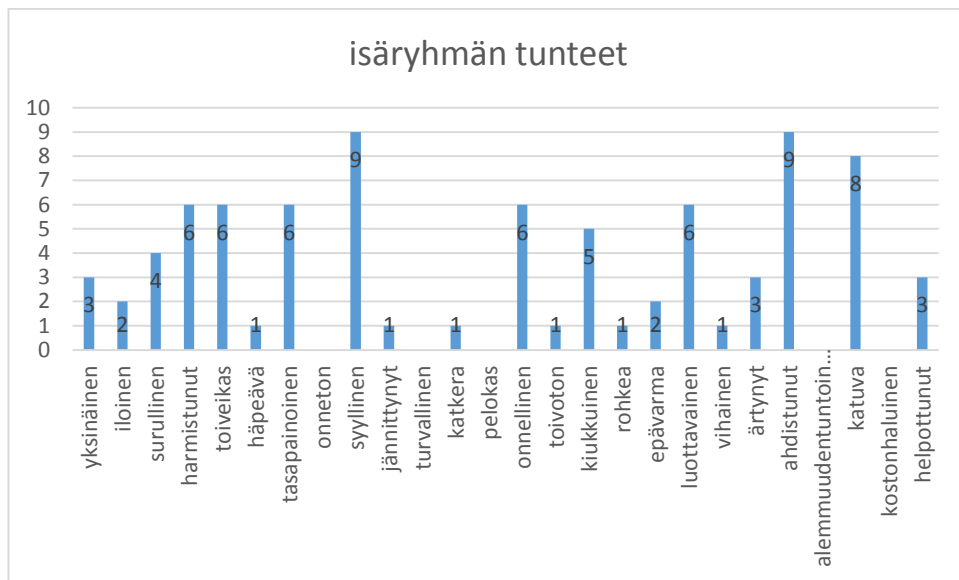

Kuvio 6. Vankien kokemus menetelmien soveltuvuudesta

Taulukosta näkyy, että kaikki menetelmät saivat enemmän kyllä –vastauksia kuin ei –vastauksia, paitsi runot ja aforismit –menetelmäkerta. Vanemmuuden roolikartta ja valokuvat saivat ainoastaan kyllä –vastauksia. Runot ja aforismit –kerta oli ainut, joka sai pelkkiä ei –vastauksia ja oli näin ollen ainut vankilaan soveltumaton menetelmä. Emilia-filmi puolestaan jakoi eniten mielipiteitä, mutta

enemmistö eli neljä vankia olivat sitä mieltä, että filmi soveltuu vankilassa käytettäväksi.

Seuraavassa taulukossa on koottuna kaikki tunteet, joita isäryhmä herätti. Eniten menetelmät herättivät syyllisyyttä ja ahdistuneisuutta. Onnettomuutta, turvallisuutta, pelokkuutta, alemmuudentuntoa ja kostonhalua ei tuntenut kukaan vangeista minkään menetelmän kohdalla. Taulukosta käy ilmi, että isäryhmä on aiheuttanut melko tasaisesti sekä positiivisia että negatiivisia tunteita.

Kuvio 7. Isäryhmän herättämät tunteet

8 POHDINNAT

Aiheena vankilan perhetyö on hyvin haastava. Vaikka perhetyötä on tehty aina, vasta lähivuosina siihen on todella alettu paneutua. Vankila ympäristönä luo kuitenkin haasteita perhetyön toteuttamiselle. Eettiset pohdinnat ovat tärkeitä vankilassa työskennellessä, sillä aina on huomioitava myös turvallisuuden näkökulma. Lapsen etu ei aina ole sama kuin lapsen oikeus.

Ryhmäni tarkoitus oli olla pohjana tuleville isäryhmille ja löytää menetelmät, jotka soveltuvat tämänlaisiin ryhmiin. Viidestä kokeilemastani menetelmästä neljä oli vankien mielestä sopivia ja yksi menetelmä ei sopinut. Näin seuraavaan isäryhmään valitaan ne menetelmät, jotka toimivat. Seuraava isäryhmä on jo suunnitelmassa Turun vankilassa ja tutkimukseni toimii osittain pohjana tälle ryhmämallille.

Itse olisin toivonut ryhmistä keskustelevampia ja itseohjautuvampia. Ryhmäkerrat olivat pitkälti ohjattuja. Olisin toivonut, että ryhmä olisi synnyttänyt itse keskustelun ja ohjausta ei olisi voimakkaasti tarvittu. Vankien varautuneisuus saattaa johtua siitä, että vankilassa on vaikeaa puhua perheasioista niiden henkilökohtaisuuden vuoksi. Vanhemmuus on asia, joka on vangeille heidän omien sanojensa mukaan kipeä, sillä jokainen vanki on omasta mielestään epäonnistunut vanhemmuudessa tai ei ole ollut lapsensa elämässä mukana lainkaan. Mielestäni vangit ottivat ryhmät hyvin vastaan, vaikka ennakkoluuloja olikin. Ainoastaan runot ja aforismit –menetelmä aiheutti vangeille selkeitä kielteisiä tunteita. Tähän saattaa vaikuttaa yleinen sukupuolirooleihin sitoutunut käsitys siitä, että runot ovat vain naisille ja tosimiehet eivät runoja lue. Runojen yhteys vanhemmuuteen ei myöskään ollut niin selkeä, kuin muissa ryhmissä, joissa käsiteltiin suoraan isyyttä tai lasta. Menetelmäpakettia luonut Ulla Mikkola oli sitä mieltä, että mahdollisesti runot luovat näistä menetelmistä eniten haastetta.

8.1 Pohdintaa lapsi- ja perhetyön linjauksista

Valvomattomissa tapaamisissa on usein mukana myös puoliso, jolloin kaikki aika ei mene lapsen kanssa olemiseen, vaan valvomattomissa tapaamisissa saattaa esimerkiksi tapahtua seksuaalista kanssakäymistä puolison kanssa, mikä ei ole lapselle hyväksi. Tarkoituksena olisi kehittää tapaamisia niin, että pystyttäisiin olemaan varmoja, että tapaaminen, jossa lapsi on mukana on nimenomaan lasta varten. Tämä onnistuu esimerkiksi siten, ettei tapaamistilassa ole sänkyä, sohvia tai muita sellaisia ja muu sisustus on myös lasta varten suunniteltu. Ovi voisi olla lasia, jolloin vartija ohi kävellessään pystyisi varmistamaan, että kaikki on kunnossa, vaikka tapaaminen ei olekaan valvottu. (Lapsi- ja perhetyön linjaukset 2013)

Lapsi- ja perhetyölinjausten mukaan myös valvomattomia tapaamisia tulee kehittää lapsen edun mukaisiksi. Valvomattomien tapaamisia haettaessa on hyvä olla yhteydessä lastensuojeluun, sillä usein heillä on tarpeellista tietoa lasta koskien. Lasta koskevaa päätöstä tehtäessä tulee aina ottaa huomioon myös vanhemman rikoksen laatu ja vanhemman todellinen motivaatio lapsen tapaamista kohtaan. (Lapsi- ja perhetyön linjaukset 2013)

Lapsella on oltava mahdollisuus tapaamiseen vankilassa olevan vanhempansa kanssa, vaikka hänen toinen vanhempansa sitä vastustaisi. Valvomattomiin tapaamisiin vaaditaan saattaja alaikäisen lapsen mukaan, mutta jos tapaaminen on lapsen edun mukaista, se tulee järjestää siten, että sosiaalityöntekijä hakee lapsen portilta ja kuljettaa takaisin sinne tapaamisen jälkeen. Olisikin hyvä, jos tapaamistilat olisivat mahdollisimman lähellä vankilan porttia. Tällaiset tapaamiset ovat mahdollisia lapsille, jotka ymmärtävät vankilan ympäristönä. Mikäli tapaaminen ei ole lapsen edun mukaista vankilassa, tulee tapaaminen järjestää valvottuna siviilissä esimerkiksi yhdyskuntaseuraamustoimistossa.

Henkilökunta tulee perehdyttää eri ikäisten lasten kohtaamiseen. Kaiken ikäisille lapsille tulee aina olla virikkeitä esimerkiksi kirjoja, leluja ja askartelutarvikkeita, jotka ovat ehjiä ja käyttökelpoisia. Vangilla on mahdollisuus saada

henkilökunnalta tukea lapsen tapaamisessa esimerkiksi, jos lapsen tapaamisesta on kulunut pitkä aika. (Lapsi- ja perhetyön linjaukset 2013)

8.2 Oma työskentely

Mielestäni oma työskentelyni sujui hyvin ja sain hyvää palautetta. Olin ryhmälle suhteellisen vieras ohjaaja ja uskon, että myös itseäni olisi auttanut, jos olisin tuntenut ryhmän paremmin. Omasta mielestäni työskentelyni kehittyi koko ryhmän ajan.

Olen tehnyt Turun vankilassa yksilötyötä usean vangin kanssa, mutta ryhmätilanne oli uusi. Uskon, että vangit myös jännittivät minua ja sukulaisuussuhdettani heidän osastonsa esimiehen kanssa. Vangit kertoivat palautteessaan kyllä, että huomasivat pian, että minulla on oma tapa työskennellä eivätkä he peilanneet minua sukulaiseeni. Uskon silti, että asia saattoi vaikuttaa ainakin osaan vankeja pelkona siitä, että heidän sanoistaan ryhmässä voi tulla seuraamuksia.

Haastavaksi koin oman nuoruuteni ja sen, ettei minulla ole omia lapsia, joista puhua. Vangit kertoivat palautteessaan, että ennakoasenteena he ajattelivatkin: ”mikä toi on meille mitään selittämään”.Kuitenkin palaute oli positiivista ja vankien mukaan nuoruuteni ei heitä häirinnyt juurikaan ryhmän käynnistyessä kunnolla.

Haasteena koin myös ryhmän havainnoinnin ohjauksen ohella. Suhteellisen kokemattomana ryhmänohjaajana, minun piti keskittyä paljon ryhmän ohjaukseen ja havainnointi jäi vähemmälle. Toinen havainnoitsija oli tutkimukselle välttämätön ja luotettavuuden kannalta olisi voinut olla vielä useampiakin havainnoitsijoita.

Onnistuin kuitenkin ryhmissäni hyvin haastavan asiakasryhmän kanssa ja sain vangeilta hyvää palautetta. Luottamuksen saaminen oli iso haaste tällä kohderyhmällä, mutta mielestäni onnistuin siinä hyvin.

8.3 Kehittämissideat

Toteutin samat menetelmät naisvangin kanssa yksilötyönä ja tapaamiskerrat olivat aivan erilaisia. Toki sukupuoli vaikuttaa asiaan, mutta uskon, että myös miesten kanssa nämä menetelmät olisivat toimineet eri tavalla yksilötyössä. Yksilötyössä pystytään paremmin paneutumaan vankiin henkilökohtaisesti ja soveltamaan menetelmiä juuri hänelle sopiviksi. Toki samalla poistuisi myös vertaistuki, mutta kuten tutkimukseni osoittaa, ryhmän vertaistukivaikutus ei ollut kovinkaan suuri, vaan pikemminkin aiheutti ryhmäpainetta.

Palautteet olisi mielestäni voinut tässä tutkimuksessa kerätä laajemminkin. Esimerkiksi haastatteluilla. Kyselylomake on hyvä tapa kerätä aineistoa, jota voidaan verrata keskenään, mutta haastattelujen avulla olisi varmasti saanut lisää tietoa ja perusteluja vastauksiin. Tein kyllä haastatteluja vankien kanssa, mutta syvemmälle menevät ja teemoitetut haastattelut olisivat varmasti syventäneet tutkimusta.

Motivaatiota ryhmää kohtaan olisi saanut lisää valitsemalla ryhmän vangit oman halukkuuden mukaan. Tässä ryhmässä mukana olleet vangit eivät saaneet itse valita osallistumisestaan, vaan ryhmä integroitiin osaksi yhteisökuntoutuksen luku-järjestystä

8.4 Luotettavuus

Tutkimusta olisi vielä voinut jatkaa pidemmälle ja testata useampien vanki-isien kanssa menetelmiä. Nyt tehty tutkimus on tehty yhteisökuntoutukseen valikoiduille vangeille, joten luotettava tulos edellyttäisi myös muiden osastojen vankien kanssa työskentelyä. Otos oli melko suppea, sillä se kattoi vain seitsemän vankia. Näistäkin vangeista osa oli pois joiltakin menetelmäkerroilta. Tutkimus ei tällaisenaan ole luotettava, sillä otos on liian suppea.

Uskon, että osalla vangeista oli onnellisuusmuuri eli he antoivat itsestään paremman kuvan vanhempana kuin oikeasti ehkä ovat olleetkaan. Tällainen on

vankilassa hyvin yleistä. Erityisohjaaja S. Sainion mukaan (henkilökohtainen tiedoksianto 06.05.2013) Saattaa myös olla, että ryhmänpaine esti vankeja puhumasta totuudenmukaisesti.

LÄHTEET

- Alkula, T., Pöntinen S. & Ylöstalo P. 2002. Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. WSOY. Helsinki.
- Anttila, P. 1998. Tutkimisen taito ja tiedon hankinta. Helsinki: Akatiimi oy.
- Blankenhorn, D. 1995. Fatherless America.
- Haapasalo, J. 2006. Kriminaalipsykologia. Jyväskylä: PS kustannus.
- Hirsjärvi, S., Remes P. & Sajavaara P. 2009. Tutki ja Kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hämäläinen, P. 2010. Isä ja minä – Ainutlaatuinen ihmissuhde hyvässä ja pahassa. Helsinki: Minerva Kustannus Oy.
- Jousimäki, A. & Kosonen, L. 2009. Syytettynä isä. Helsinki: Teos.
- Mikkola U, 2012. Kahlittu isyys. Päätötyö. Uusperheneuvojakoulutus.
- Metsämuuronen, J. 2009. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Helsinki: International Methelp OY.
- Onnela, E. 2012. Isyyden tukeminen vankilassa toiminnallisilla menetelmillä. Isä-lapsi –päivästä Käyrän vankilan jokavuotinen tapahtuma. Opinnäytetyö. Turun Ammattikorkeakoulu.
- Rautiainen, M. 2001. Vanhemmuuden roolikartta : syvennä ja sovelle. Käyttäjän opas 2. Helsinki : Suomen Kuntaliitto.
- Rikosseuraamuslaitos. 2013. Lapsi- ja perhetyön linjaukset.
- Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja. 2003. Perhe muurin toisella puolella.
- Rikosseuraamusvirasto. 2003. Perhe muurin toisella puolella. Työryhmän mietintö. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 1/ 2003.
- Ryynänen, H. & Suomela, M. 2011. Lähelle – selvitys yhteydenpitokäytännöistä ja niiden mahdollisista esteistä vankien ja heidän läheistensä välillä. Kriminaalihuollon tukisäätiö: Raportteja 1/ 2011.
- Sassi, T. & Huhtimo, P. (toim.) 2006. ”Kun perhe lusii” - Opas vapaudessa rikostaustaisten ja heidän perheidensä kanssa toimiville. Kriminaalihuollon tukisäätiö. Oppaita 1/ 2006.
- Sinkkonen, J. 1990. Pienistä pojista kunnon miehiä. Helsinki: WSOY.
- Ylitalo, P. 2011. Roolikartta vanhemmuuden, parisuhteen ja itsenäistymisen tueksi. Helsinki: Suomen kuntaliitto.
- Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

SÄHKÖISET LÄHTEET

- Kriminaalihuollontukisäätiön www-sivut. 2013. Viitattu 30.10.2013. <http://www.krits.fi/fin/palvelut>
- Krank, A. 2006. Vanhemmuuden roolit. Viitattu 21.03.2013. <http://www.terve.fi/vanhemmuus-ja-kasvatus/vanhemmuuden-roolit>

Suomen valokuvaterapiayhdistyksen www-sivut. 2013. Valokuvaterapian määrittely. Viitattu 30.05.2013. <http://www.valokuvaterapiauhdistys.net/valokuvaterapia.html>

Lapset etusijalle vankiloiden perhetyössä. 2013. Viitattu 24.04.2013. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/ajankohtaista/sosiaaliportin-tiedote/?announcementId=0d103068-0e21-4dc1-a244-1dde71259d5b&groupId=9f2fbc41-7f92-49d8-994a-64514aea63bf>.

Varsinais-Suomen lastensuojelun kuntayhtymä 2012. Vanhemmuuden roolikartta®. Luettavissa: http://www.vslk.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=10&Itemid=12 [viitattu 21.3.2013]

Varsinais-Suomen lastensuojelun kuntayhtymä. 2012. Materiaalia Vanhemmuuden roolikartasta®. Viitattu 21.03.2013. http://www.vslk.fi/index.php?option=com_wrapper&view=wrapper&Itemid=17

YK:n lastenoikeuksien sopimus, 1991. Viitattu 20.05.2013. <http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060>

HAASTATTELUT JA HENKILÖKOHTAISET TIEDOKSIANNOT

Carleson H. 2013. Sosiaalityöntekijä, Turun vankila. Turku. Henkilökohtainen tiedoksianto 05.10.2013.

Fernelius J. 2013. Rikosseuraamusesimies. Turun vankila. Turku. Henkilökohtainen tiedoksianto. 06.10.2013.

Knuutila T. 2013. Sosiaalityön erityisohjaaja. Turun vankila. Turku. Henkilökohtainen tiedoksianto 20.05.2013, 04.09.2013, 06.11.2013.

Mikkola U. 2013. Erikoissuunnittelija. Yhdyskuntaseuraamustoimisto. Turku. Henkilökohtainen tiedoksianto 20.03.2013.

Sainio S. 2013. Erityisohjaaja. Turun vankila. Turku. Henkilökohtainen tiedoksianto 06.05.2013.

METELEMÄ _____

Herättikö tämä menetelmä ajatuksia?

Kyllä _____ ei _____

Millasia: _____

Millaisia tunteita menetelmä sinussa herätti?

Ympyröi kuvaavat tunteet.

Yksinäinen	iloinen	surullinen		harmistunut
toiveikas	häpeävä	tasapainoinn		onneton
syylinen	jännittynyt	turvallinen	katkera	pelo
kas				
onnellinen	toivoton	kiukkuinen	rohkea	epäva
rma luottavainen		vihainen	ärtynyt	ahdistunut
alemmuudentuntoinen		katuva	kostonhaluinen	helpott
unut				

muita tunteita: _____ -

Menetelmä ei herättänyt tunteita

Haluaisitko keskustella aiheesta lisää?

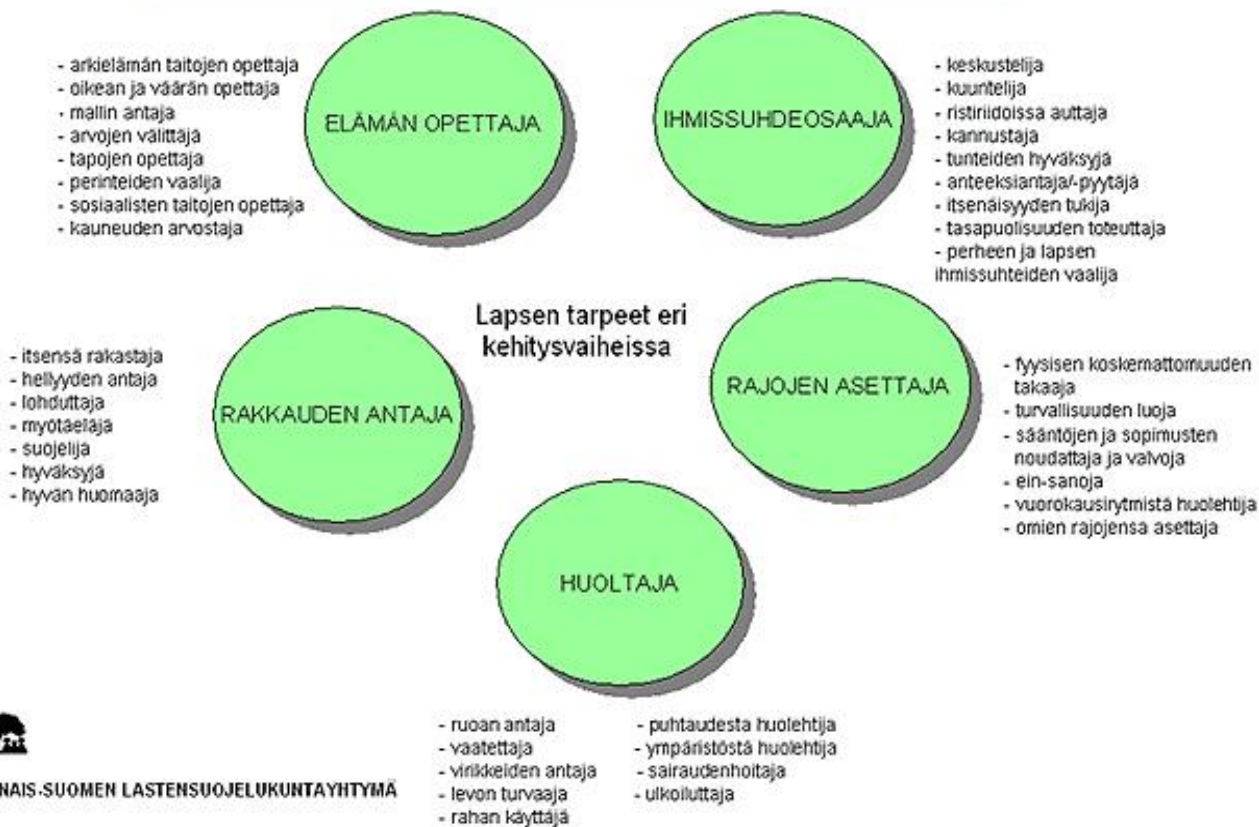
Kyllä _____ en _____

Oliko menetelmä mielestäsi sopiva vankilassa käytettäväksi?

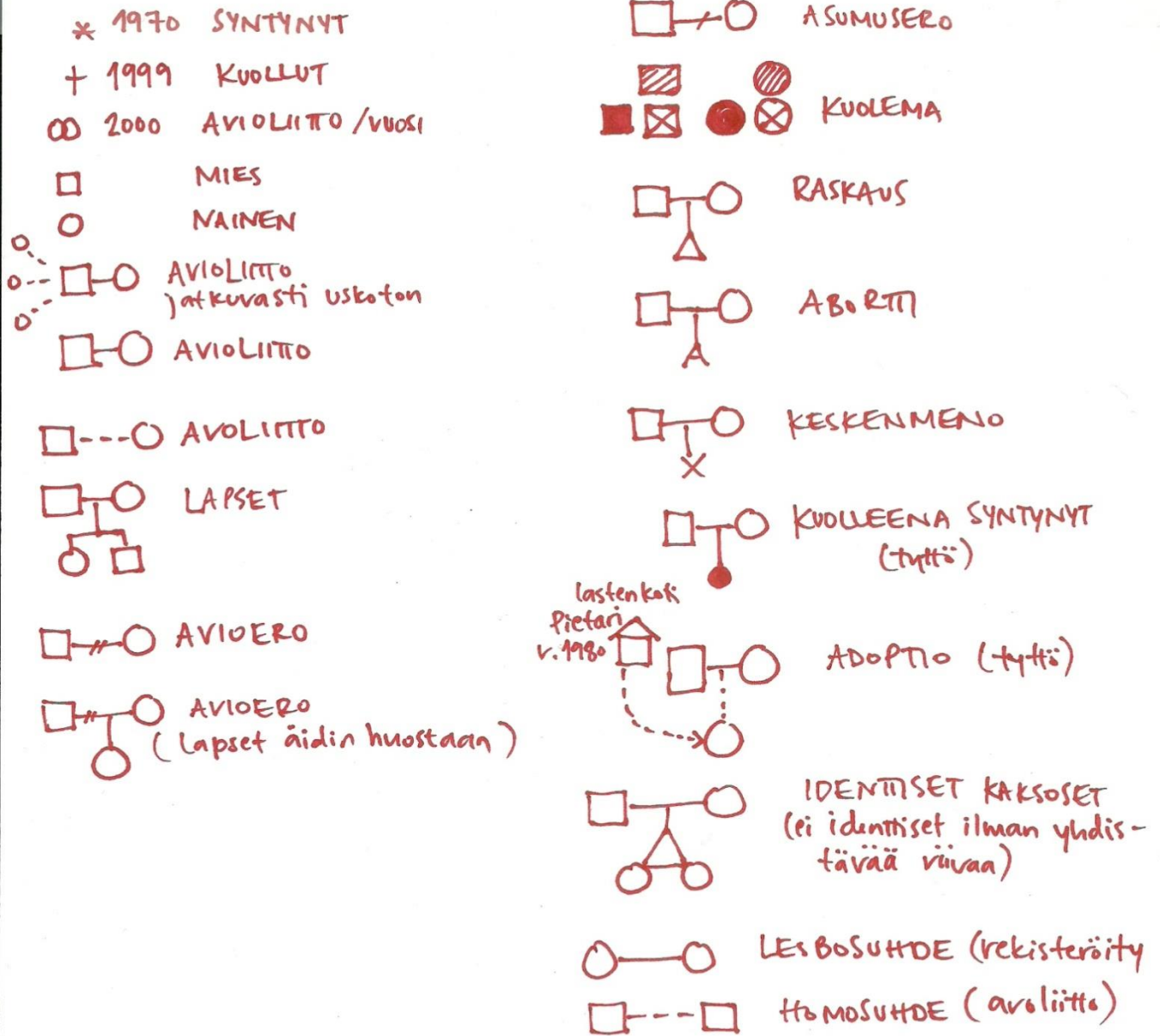
Kyllä _____ ei _____

VANHEMMUUDEN ROOLIKARTTA®

Vanhemmuuden viisi keskeistä osa-aluetta

SUKUPUUN MERKIT

SUHDETTA VOI KUVATA ERILAISILLA VIIVOILLA

ESIM. → AGRESSIO

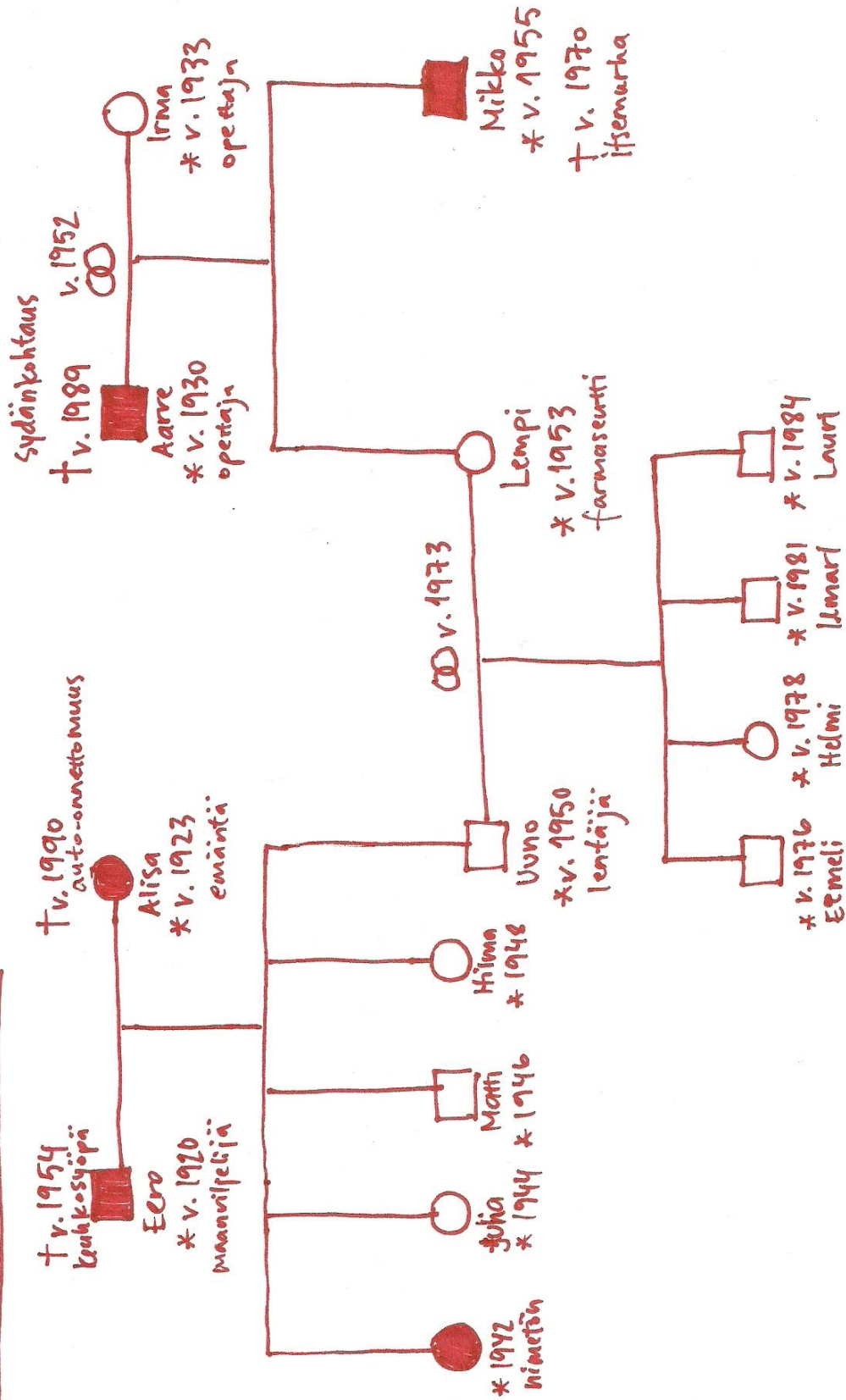
 → KATKENNUT SUHDE

 → KIINTYMYS, RAKKAUS

 → ETÄINEN

 → LÄHEINEN

ESIMERKKI SUKUPUO

Runoja, aforismeja, ajatuksia...

Rakkaani lattialla, lapsi
hyvä ja ehjä.
Hän ei ole säikkynyt vielä
eikä epävarmuutta ole.
Hän ja maailma kohtaavat vähitellen.
Kun häntä osaisi varoittaa. Kun osaisi kertoa
että maailma muuttaa meitä niin
että vain harva ehtii ollenkaan
muuttaa maailmaa
LIISA LAUKKARINEN

Ensimmäisenä palveluksenaan lapsi tekee isästään hassun.

KV. SANONTA

Tuli pikkuprinsessa maailmaan,
isä kynsi korvallistaan
että mikä tuon lienee tuonutkaan
tähän aivan talven niskaan;

tuli sangen alasti pakkaseen
ja alkoi sen jeremiaadin,
joka turvaa itkun tyrskeeseen
ja merkitsee: minä vaadin.

Sitä kuunnellessa - sietää kait
isäraukan raapia niskaa
- tuo tulokas laatii uudet lait
ja entiset syrjään viskaa.

Voi sinuas, tyranni pikkuinen;
olet mahtaja aikamoinen,

sunvaltas on kaksinkertainen:

olet kuopus ja esikoinen

AARO HELLAAKOSKI

Olin lapselle kova: lattialla sirpaleet

silmissä uhma ja ihmetys.

Minulla kiire

hänellä ei, ei lapsilla koskaan

he katsovat meitä, mykistyvät

ja jatkavat sitten kesken jäänyttä työtään.

Turha minun on puhua muutoksesta:

Minun tässä on muututtava, minunkin.

Ainakin minun. Minun ensin.

Ja se riippuu minusta

LIISA LAUKKARINEN

Millainen mies olisinkaan, ellen olisi ollut se lapsi, joka olin.

ALBERT CAMUS

Isot ihmiset eivät ymmärrä mitään itse

ja lapsista on väsyttävää selittää heille alinomaa selviä asioita.

ANTOINE SAINT-EXUPÉRY

Naurettavaa mutta vaikka tietää niin tuntuu vieläkin

ettei mies saisi väsyä eikä mies saisi itkeä.

Mies voi korkeintaan saada sydänkohtauksen tai raivostua tai juoda päänsä täyteen.

Mutta ei väsyä. Ei itkeä. Ei olla avuton. Ei vaikka ei jaksaisi enää mitään, vain itkeä, melkein vikistä.

Ihminen kyllä saa. Muttei mies.

MARKKU LAHTELA

Ihmiskunnan perusolemuksen kuuluu oppia erehdyksistä, ei esimerkistä.

FRED HOYLE

Opi toisten erehdyksistä, sillä elämä on niin lyhyt, ettet ehdi tehdä kaikkia virheitä itse.

VAUBEE

Joskus sitä niinku herää välillä
ja hätkähtää, mutta sitte vaan
ajattelee, et mitä helkuttia,
jos tässä rupeefuntsiin
niin kaheliks siinä tulee.
Pistetään laulu soimaan
ja mennään taas, kato.

ASKO LAURILA

Minä painan duunia. Jumalauta.

Akka huutaa himassa.

Ei siinä paljon hauskaa pidetä.

Tai mietiskellä jotain

saatanan filosofioita.

RAIMO HARTZELL

Päätös

12.4.2013

18/332/2013

Heidi Fernelius
Tiilentekijänkatu 7 a 2
20810 Turku

Hakemuksenne 28.3.2013

Tutkimuslupahakemus

Olet hakenut Rikosseuraamuslaitokselta tutkimuslupaa Turun ammattikorkeakoulun sosionomi opintojen opinnäytetyötä varten. Opinnäytteen ohjaajana toimii Laura Närvi.

Tutkimuksen aihe

Opinnäytteen tarkoituksena on löytää menetelmiä, jotka soveltuvat isyyden käsittelyyn vankilassa.

Tutkimuksen toteutus

Vanhemmuutta käsitellään Turun vankilan yhteisökuntoutusosaston miesvankien kanssa havainnoimalla, keskustelemalla ja palautelomakkeen avulla.

Lupahakemus

Haette lupaa opinnäytteen suorittamiseen.

Päätös

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö myöntää teille tutkimusluvan hakemuksenne mukaisesti. Vankien osallistumisesta tutkimukseen tulee sopia yhteyshenkilön välityksellä.

Vankien osallistuminen tutkimukseen on vapaaehtoista ja heiltä tulee pyytää yksilöity kirjallinen suostumus haastatteluihin. Tutkimuksen toteutus ja tutkimusaineiston keruu ei saa aiheuttaa kohtuutonta haittaa vankilan muulle toiminnalle. Tutkimuksen tulokset on esitettävä niin, etteivät yksittäiset henkilöt ole tunnistettavissa.

Tutkimusaineisto on säilytettävä siten, ettei se joudu ulkopuolisten käsiin. Tutkimusaineisto on tarkoitettu vain tutkimukselliseen käyttöön ja se on hävitettävä yksilötietojen osalta tutkimuksen valmistuttua.

Tutkimuksen valmistuttua siitä tulee lähettää kopio Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköön, Turun vankilaan sekä Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen Kriminologiselle kirjastolle (Vernissakatu 2A, 01301 VAN-TAA). Opinnäytteestä tulee myös lähettää sähköpostitse tiivistelmä Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköön (peter.blomster@om.fi). Rikosseuraamuslaitos pidättää oikeuden julkaista tiivistelmän internet-sivuillaan.

Osoite
Lintulahdenkuja 4
00530 HELSINKI

Puhelin
029 56 88500

Telekopio
029 56 88446

Sähköpostiosoite
kirjaamo.rise@om.fi

2(2)

Tähän päätökseen voi hakea muutosta Helsingin hallinto-oikeudesta.
Valitusosoitus liitteenä.

Vuokko Karsikas
ylitarkastaja, kehitysjohtajan sijainen

Peter Blomster
tutkija

Tiedoksi

Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen johtaja Sauli Hautakangas
Turun vankilan johtaja Juhani Järvi
Turun vankilan apulaisjohtaja Inga Grönlund
Turun vankilan erityisohjaaja Satu Miettinen-Koivusalo
Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen kirjastonhoitaja Silja Rekomaa